

Paratluftfart

TAXFREE-SALGET TILBAKE TIL NORMALEN

Side 12

Har ansatte i luften høyere risiko for hudkreft?

Side 14

Felles innsats mot uregjerlige passasjerer

Side 15

Hvordan blir fremtidens luftfart?

En samlet luftfart har som mål å
bli utslippsfri innen 2050. Side 8

Om tillit og mistillit

Trygve Bergsland
Ansvarlig redaktør
trygve.bergsland@parat.com

Vi har gjennom høsten sett en rekke politikere og næringslivsledere som ikke evner å ivareta befolkningens tillit til dem. Det har dreid seg om alt fra tyveri av solbriller, til utnevnelser av nære venner og uryddige aksjehandler. Regjeringen har samtidig tapt tillit og oppslutning gjennom det som mange oppfatter som handlingslammelse, når det gjelder strømpriser og en rekke andre forhold som skaper utrygghet for den enkeltes økonomi. Samtidig ser det ut til at bankene utnytter rentehevinger til egen vinning, og at dagligvarebransjen øker prisene lang utover prisøkning på råvarer. Resultatet er blant annet at Norges største bank, DNB, har noen av landets minst fornøyde bankkunder (ref. EPSIs bankstudie for 2023). Samtidig har Arbeiderpartiet mistet sin posisjonen som Norges største parti.

De samme politikerne og næringslivslederne har tidligere trukket frem det fortrinnet vi har i Norge, med høy tillit mellom innbyggere, politikere og næringsliv. Det å bygge opp tillit tar lang tid, mens tap av tillit går skremmende fort. Det er heller ikke mulig å vedta tillit, slik regjeringen kanskje forsøker seg på i Hurdalsplattformen overfor norske arbeidstakere, der de vil ha en tillitsreform. Dette er en tillitsreform som mangler innhold, og som ingen, så langt, forstår så mye av.

Det er ikke slik at all tillit til politikere og næringslivsledere nå er tapt, men det er noen samfunnstrender vi skal være oppmerksomme på. Ett moment er sakene vi har vært igjennom denne høsten, en annen er langsiktige trender. Tall

fra SSB viser at det i aldersgruppen 16–24 år er 26 prosent som har lav tillit til mennesker de ikke kjenner. Det er flere menn enn kvinner som generelt sliter med lav tillit til myndigheter og medier. Samtidig er det tydelige tillitsforskjeller ut fra økonomisk status. Arbeidsuføre har dobbelt så stor andel med lav tillit til det politiske systemet, sammenlignet med hele befolkningen. Utdanningsnivå er et annet kriterium som viser store forskjeller i grad av tillit. Blant dem med kun grunnskoleutdanning har 1 av 4 lav tillit, mens blant de høyest utdannede er det samme tallet kun 1 av 20.

Tillit har, ifølge en forskningsartikkel av Christian Lo, tre sentrale kjennetegn: sårbarhet, risiko og forventninger. Den tradisjonelle (norske) måten å fremheve fordelene av tillit på er at dette muliggjør handling (villighet til å investere i samarbeid, kunnskapsdeling og innovasjon). Det motsatte kan, i form av mistillit, føre til handlingslammelse (og mangel på samarbeid, kunnskapsdeling og innovasjon). Denne lederen har ikke svar på hva politikere og næringslivsledere må gjøre for å gjenopprette tapt tillit, men tillit er mer enn et juridisk spørsmål. Det å ha tillit til noen, innebærer en gjensidig lojalitet. Vi ønsker å stole på at politikere, myndigheter og næringslivsledere vil handle til det beste for deg, og for fellesskapet. Der er vi ikke i dag.

parat

Utgis av: Parat
– en arbeidstakerorganisasjon i YS
Parat,
Boks 9029 Grønland,
0133 OSLO
www.parat.com
Besøksadresse: Lakkegata 23
Telefon: 482 10 100
E-post: post@parat.com
ISSN 1504-4297
ISSN 1894-8391 (online)

Ansvarlig redaktør: Trygve Bergsland
Mobil: 905 85 639
E-post: trygve.bergsland@parat.com
Leder: Unn Kristin Olsen
Mobil: 412 35 877
E-post: unn.kristin.olsen@parat.com
Forsidefoto: Getty Images
Alle illustrasjonsbilder i bladet som ikke er kreditert er levert av Getty Images.
Redaksjonen avsluttet: 18.09.2023
Materiellfrist neste nummer: 03.11.2023

Layout:
Storybold
www.storybold.no
Trykk: Ålgård Offset AS
www.a-o.no
Telefon: 51 61 15 00

Fagpressen

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Redaksjonen arbeider etter
Vær Varsom-plakatens regler
for god presseskikk.

presse.no

Den som mener seg rammet av urettmessig publisering, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen.

Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund. PFU behandler klager mot mediene i presseetiske spørsmål, opp mot Vær Varsom-plakaten.

Adresse: Norsk Presseforbund
Skippergata 24
0154 Oslo
E-post: pfu@presse.no

Innhold

Redaktøren har ordet	2
Dine kontaktpersoner	4
Småstoff	5
Fremtidens luftfart	8
En samlet luftfartsbransje har som mål å bli utslippsfri innen 2050. Er det gjørbart?	
Taxfree tilbake til normalen	12
De taxfree-ansatte merket trykket fra reisende.	
Kreftrisiko	14
Har man som ansatt i luften høyere risiko for hudkreft?	
Uregjerlige passasjerer	15
Luftfartsaktører tar et felles grep for å komme uregjerlige passasjerer til livs.	
Lavlønn i Norge	16
Er vi i ferd med å få en gruppe lavlønnende som sakker mer og mer akterut?	
Aktive Parat	20
Internasjonale nyheter	23
Arbeidslivsbarometeret	24
Hvorfor vil ikke flere arbeidstakere lære mer?	
Parat UNG	27
– Det er på tide at de unge får en plass rundt bordet, sier Parat UNG-leder Marte Raknerud Hoel.	
Grønn omstilling	28
Parat og NHO Service og Handel ser sammen på hvordan man best kan møte den grønne omstillingen.	
En av få mannlige tannhelsesekretærer	32
Erlend Storset er en av svært få menn som har valgt yrket.	
Parat informerer	36
Parats regionutvalg	37
Spør advokatene	38
Kryssord og hjernetrim	40
Parats leder	42
– En hyllest til gullet vårt – de tillitsvalgte.	

LUFTFARTENS FREMTID

En samlet luftfartsbransje har som mål å bli utslippsfri innen 2050. Men kan dette i det hele tatt kombineres med å styrke de ansattes lønns- og arbeidsvilkår? **SIDE 8**

Linda Werren Norbeck. Foto: Lili Jacqueline Fischer

De taxfree-ansatte mener det er merkbart at folk reiser og handler nesten som før. **SIDE 12**

Studier kan tyde på at ansatte i luften har forhøyet risiko for fløflekkekreft. **SIDE 14**

Sissel Vian. Foto: Trygve Bergslund

Luftfartsaktører tar et felles grep for å komme uregjerlige passasjerer til livs. **SIDE 15**

Hvordan er det med lønnsforskjellene her i landet? Et nytt lavlønnsutvalg skal se på hvem som sakker akterut. **SIDE 16**

Pilotforbundet

Carl Gilbert Rego
918 25 909
cgr@pilot.parat.com

SAS Scannor flygerforening

Jan Levi Skogvang
957 19 015
lskogva@online.no

Norwegian Pilot Union

Alf Wilhelm Hansen
913 33 555
alf.hansen@norwegianpilot.no

Bristow Norway flygerforening

Morten Kastner
936 78 283
morten.kastner@bristowgroup.com

Lufttransport Rotorwing

Lars Davidsen
975 98 785
whereislars@gmail.com

Hems Flygerforening

(Norsk Luftambulans)
Leif Henrik Loe-Olsen
930 35 015
leifhenrik@gmail.com

CHC Flygerforening

Stig Omarheim
908 83 274
sonarheim@hotmail.com

Hovedflyplassutvalg OSL

Avair Aviation

Kjell Åge Ludvigsen
988 27 378
kjelli88@hotmail.com

SAS Ground Handling (landside)

Hans Kleppa
930 66 233
hans_kleppa@yahoo.com

SAS Ground Handling (airside)

Øystein Lerdalen
918 68 889
oystein.lerdalen@sas.no

Menzies

Wenche Irene Løvli
952 62 244
HTVparatmenziesaviation@gmail.com

Gardermoen Fuelling Services

Jo Hoel
959 73 391
johoel2@online.no

Sodexo

Annikken Kristine Sigstad
452 13 722
annikkenkristine@gmail.com

Gate Gourmet

Arvydas Dragonas
466 21 886
a.dragonas@gmail.com

SSP Norway

Stein Erik Risbø
924 57 188
katelar@online.no

TRN (Travel Retail Norway)

Linda Iversen Norbeck
468 88 178
Linda.iversen@gmail.com

Airport Retail Norway

Vibeke Skeie Andersen
920 82 644
vibeke.skeie.andersen@gmail.com

Aviation Fuel Services (Flytanking)

Varman Easwararajah
932 78 926
varman_95@hotmail.com

Newrest Inflight Logistics Norway AS

Jonas Heggstad
924 87 224
jonas_heggstad@hotmail.com

Red Handling Norway

Lisette Karina Ramognini
452 92 007
lisetteramognini@hotmail.com

Norwegian Air AS avd Gardermoen

Susanne Josefsen
902 72 375
susanne.josefsen@norwegian.com

Parat kabinforbund

Sissel Vian
412 73 904
sisselvi@online.no

SAS Norge kabinforening

Martinus Røkkum
922 48 015
marti-ro@online.no

Norwegian kabinforening

René-Charles Gustavsen
928 28 648
Rc.gustavsen@gmail.com

Widerøes kabinforening

Sissel Vian
412 73 904
sisselvi@online.no

Sunclass Airlines

Thorbjørn Meland
928 12 100
thorbjorn.meland@gmail.com

Øvrige foreninger

Norsk luftambulans redningsmenn

Arne Sveinhaug
934 56 673
redningsmann.nla@gmail.com

Bristow redningsmenn:

Knut-Arne Haraldsen
922 94 431
knut-arne.haraldsen@bristowgroup.com

CHC redningsmenn

Stig Onarheim
908 83 274
onarheimstig@gmail.com

Airlift teknikerforening

Marius Hovik
909 62 766
marius.hovik@airlift.no

Widerøe Technical Services

Aleksander Brynjulfsen
400 01 462
abrynjulf@gmail.com

Widerøe Flyveselskap

Mona Synnøve Knutsdatter
989 01 523
mona.synnove.knutsdatter@wideroe.no

Widerøe Ground Handling

Mia Hansen
408 56 217
miahansen@live.no

Flytanking

Preben Espeland
932 89 788
pe@flytanking.no

Kongsberg Aviation Maintenance Services AS

Lars Kenneth Revheim
920 32 314
lrevheim@gmail.com

Luftfartstilsynet

Lars Raymond Holm
976 90 799
lrh@caa.no

Widerøe AS

Geir-Inge Mikalen
926 84 255
Geir-inge.mikalsen@wideroe.no

Lufthansa

Anne-Kirsti Søvik
406 70 184
anne-kirsti.sovik@dlh.de

Pilot Flight Academy

Christina Mæhle
414 99 510
cmaehle@gmail.com

Gate Gourmet Bergen

Ludvig Kjær
905 99 468
lkjaer@gategroup.com

Schiphol setter tak på flytrafikken

Den nederlandske regjeringen vil innføre et tak på flytrafikken på hovedflyplassen Schiphol for å få ned støyforurensningen. Flybransjen er sterkt uenig. Flybevegelsene får en maksgrænse på 452 500 avganger og landinger i året, en nedgang på 9,5 prosent fra 2019, som var det siste normalåret før pandemien. Flyselskaper som bruker Schiphol mye, som for eksempel Air France-KLM, har gått rettens vei for å stanse beslutningen. Den internasjonale luftfartsorganisasjonen IATA støtter flyselskapene. @NTB

Det trengs store investeringer for å finne og sikre den nye teknologien vi behøver for å nå nullutslippsmålene.

Anneli Nyberg, nestleder i Parat.

Les mer om saken på side 8.

Kastrup med kraftig økning av flyplassavgiften

Fra nyttår blir det betydelig dyrere for flyselskapene å bruke Kastrup flyplass utenfor København. Avgiftene settes opp med 28 prosent. Etter årsskiftet vil det i gjennomsnitt koste 217 danske kroner (336 norske kroner) per passasjer å bruke flyplassen, mens det i dag koster 170 kroner danske kroner. @NTB

Etablering av ladeinfrastruktur på 42 flyplasser

Avinor har signert en kontrakt om etablering av ladeløsninger for personbiler ved 42 lufthavner.

Avtalen strekker seg over tolv år og har en estimert samlet verdi på nærmere 1,3 milliarder kroner. Kontrakten omfatter saktelading (AC, ladeeffekt opptil 22kW) på samtlige av Avinors lufthavner, unntatt Svalbard. I tillegg skal det etableres hurtiglading (DC, ladeeffekt fra 50kW og oppover) på 17 lufthavner. @Avinor

Færre reiser med fly

Antallet flypassasjerer i første halvår økte fra fjoråret, men er fortsatt ikke på samme nivå som før pandemien, ifølge Avinor. 23 millioner passasjerer reiste via en av Avinors flyplasser i første halvår 2023, det er en økning på 16,5 prosent sammenlignet med i fjor. Det er imidlertid 11 prosent færre enn i første halvår 2019. Nå anslås det, ifølge Avinor, at trafikken ikke er tilbake på tilsvarende nivå som før pandemien, før i 2027/2028. @Avinor

Millionstøtte til utvikling av elektriske sjøfly

Selskapet Elfly Gruppen skal i løpet av 2025 utvikle verdens første kommersielle elektriske sjøfly. Flyet skal deretter prøves ut på Vestlandet.

Dersom prototypen fungerer, ønsker selskapet å etablere flygninger mellom større byer som Stavanger og Bergen. Enova går inn med 87 millioner kroner i prosjektet.

Elflys prototyp skal ha to elektriske motorer som får energi fra cirka 1,5 tonn batterier. Batteripakken skal ligge nederst i skroget og gi flyet et lavt tyngdepunkt, noe som vil være gunstig i bølger. Flyet vil ha 9 seter og en rekkevidde på minst 170 kilometer for sine flygninger. @NTB

TRETTI TUSEN FINE TING

YS Innboforsikring

Vi forsikrer alt du har. Innboforsikringen dekker blant annet tyveri, brann og vannskader. Som medlem i Parat får du forsikringen til en ekstra lav pris. Og er du under 30 år – får du 30 % rabatt. Les mer på gjensidige.no/ys

parat

Ti nye år med norsk drift av danske legehelikoptre

Selskapet Norsk Luftambulanse Helikopter har signert en avtale om videre drift av de danske legehelikoptrene i ti nye år.

Det norske selskapet har allerede driftet helikoptrene siden 2014. Den nye avtalen har oppstart i 2025 og varer i minst ti år, står det i pressemeldingen fra selskapet. Norsk Luftambulanse Helikopter, som er eid av stiftelsen Norsk Luftambulanse, skal fra 2025 levere fem nye helikoptre i Danmark, inkludert en backup-maskin. To av helikoptrene er en større versjon av Airbus H145. De andre er Airbus H135, samme versjon som i dag. @NTB

Foto: Øyvind Holmstad / Wikimedia Commons

Statsbudsjettet 2024

Regjeringen jobber med å spikre neste års statsbudsjett. De har allerede gitt flere løfter til SV som må innfris, blant annet når det gjelder klima og stønader. Det er ventet forslag om å øke omsetningskravet for biodrivstoff i veitrafikken, i luftfarten og for ikke-veigående maskiner, med sikte på innføring fra 1. januar neste år. @NTB

Frankrike vil fjerne billige flybilletter

Frankrikes samferdselsminister vil foreslå for sine europeiske kolleger at det innføres en nedre grense for hvor billige flybilletter i Europa kan være.

– Flybilletter for ti euro når vi er midt i en grønn omstilling er ikke lenger mulig. Det avspeiler ikke prisen, sier den franske ministeren. @NTB

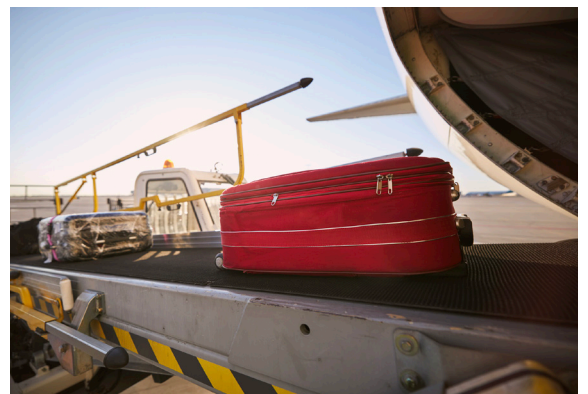
Parat24

Les flere nyheter
på parat24.com

Mindre bagasjetrøbbel – mer sykdom

I juli registrerte Gjensidige 2650 skademeldinger på reisegods, en nedgang fra 3180 i samme måned i fjor. Samtidig registrerte de langt flere sykdomssaker. Av de 2650 skademeldingene som var knyttet til reisegods, gjaldt 1000 forsinket bagasje.

Gjensidige registrerte 1800 sykdomssaker i juli, noe som er flere enn i tidligere år. Gjensidige understreker at lege må oppsøkes for å få godkjent hjemreise. Reisen må også godkjennes av forsikringsselskapets alarmsentral. @NTB

Luftfartsbransjen har satt seg et felles mål om null utslipp innen 2050.

KLIMAREVOLUSJON:

Hvordan vil fremtidens luftfart se ut?

Helene Husebø
Journalist

Helene.Husebo@parat.com

«Den dagen luftfarten blir utslippsfri, vil den være en av de mest miljøvennlige transportformene», skriver regjeringen på sine nettsider. En samlet luftfartsbransje har som mål å bli utslippsfri innen 2050. Men kan dette i det hele tatt kombineres med å styrke de ansattes lønns- og arbeidsvilkår?

Av: Helene Husebø

Luftfarten har sakte, men sikkert, tatt seg opp etter pandemien. I 2022 talte Avinor kun 17 prosent færre passasjerer fra eller til sine flyplasser, sammenlignet med siste normalår, 2019.

Flere fly, flere flyvninger og flere passasjerer er likevel ikke kompatibelt med økt vern av natur og klima. Både i Norge og resten av verden har man derfor i stadig større grad rettet oppmerksomheten mot å skape en grønnere og mer bærekraftig luftfartsindustri. For første gang har en samlet norsk luftfartsbransje gått sammen om å sette et felles utslippsmål: Norsk luftfart skal være fossilfri innen 2050.

Enighet om nullutslipp

I oktober 2022 gikk også internasjonale og europeiske fagforeninger i luftfartsbransjen sammen om et felles krav om null karbonutslipp. Som en følge av det samlet International Civil Aviation Organization (ICAO) 184 nasjoners enighet om en kollektiv, langsiktig ambisjon om null karbonutslipp innen 2050.

Det samme gjelder for The International Air Transport Association (IATA), som representerer totalt 300 flyselskaper rundt om i verden. Fly Net Zero er navnet på den forpliktelsen som organisasjonen og flyselskapene har inngått, om å nå null karbonutslipp fra flytrafikken innen 2050. I denne

Det er et dristig, men nødvendig mål for å møte klimautfordringene.

Willie Walsh, administrerende direktør i IATA

IATA-direktør Willie Walsh beskriver målet om null karbonslipp innen 2050 som dristig, men nødvendig. Foto: IATA

forpliktelsen ligger en plan om effektivisering av prosesser og infrastrukturer, ny teknologi som hydrogen og elektrisk, bærekraftig og syntetisk brensel samt kompensasjon og CO₂-fangst.

– Det er et dristig, men nødvendig mål for å møte klimautfordringene, sa IATAs administrerende direktør, Willie Walsh, da nyheten om Fly Net Zero ble lagt frem.

Hvem skal ta på seg ansvaret?

Men de overnevnte punktene i IATAs plan krever innovasjon og dyr utvikling av teknologi. Hvem er det som skal ta på seg ansvaret for tilrettelegging og finansiering? Nestleder i Parat, Anneli Nyberg, mener problemstillingen er vanskelig.

– Det trengs store investeringer for å finne og sikre den nye teknologien vi behøver for å nå nullutslippsmålene. Flyselskapene har allerede en relativt lav inntjening, og dermed er det vanskelig for selskapene selv å bruke penger på innovasjon. I tillegg vil det kreve mye å investere i en bransje som er såpass usikker, sier hun.

Nyberg stiller spørsmål ved avgiftssystemet i bransjen.

– Flypassasjeravgiften og CO₂-avgiften som myndighetene legger opp til, bør fremover være øremerket for innovasjon og ny teknologi. Per

dags dato går flyavgiftene rett inn i «den store potten», og ikke direkte inn i bærekraftig utvikling – slik det bør være. Her må noe gjøres, sier Parats nestleder.

Nyberg peker på Norge som et land og en økonomi med gode forutsetninger for innovasjonsinvesteringer.

– Vi er et lite land, men takket være offshore-teknologi og sterk økonomi har vi gode forutsetninger til å investere mer i luftfartsinnovasjon, både når det gjelder kompetanse og penger. I tillegg har vi et innenlandsrutenett som tilsier at vi bør teste. Det er korte ruter, og vi er avhengig av flytransport for å kunne befolke hele landet. Vår vilje til å se på nye løsninger bør være sterk, sier hun.

– Det trengs store investeringer for å finne og sikre den nye teknologien vi behøver for å nå nullutslippsmålene, sier Parats nestleder Anneli Nyberg. Foto: Ned Alley

Høye kostnader

Nedover i Europa ser man eksempler på at oppmerksomheten blir rettet mot andre metoder enn ny teknologi for å få ned utslippene. Frankrike har nylig forbudt flyvninger innenriks dersom strekningen kan nås med tog i løpet av 2,5 timer. I Nederland har Schipol flyplass i Amsterdam forbudt trafikk med alle privatfly. I tillegg ønsker den nederlandske regjeringen å begrense det maksimale antallet kommersielle flyvninger fra og til Schipol.

Flypassasjeravgiften og CO₂-avgiften som myndighetene legger opp til, bør fremover være øremerket for innovasjon og ny teknologi.

Anneli Nyberg,
nestleder i Parat

Kostnadene for å få til en utslippsreduksjon i luftfarten er relativt høy sammenlignet med andre deler av samfunnet. Av hensyn til flysikkerheten, som naturlig nok har høyeste prioritet, kreves det lange og ressurskrevende utviklings- og sertifiseringsprosesser i bransjen.

– Uten rettferdig omstilling fra et sosialt perspektiv, vil det ikke bli noen bærekraftig omstilling i det hele tatt, så enkelt er det, sier Mila Shamku, Policy Officer for Aviation i ETF. Foto: ETF

Mila Shamku, Policy Officer for Aviation i European Transport Workers' Federation (ETF), mener at sikkerheten og de sosiale aspektene alltid vil komme først når det gjelder luftfartsbransjen.

– Gitt at flysikkerhetene og de sosiale faktorene er ivarettatt, er det på tide at luftfartsindustrien prioriterer miljøhensyn og bærekraft, sier hun.

ETF jobber nå hardt for en grønn og rettferdig omstilling av bransjen.

– Dette har vi jobbet med i lang tid. Vi har opprettet en arbeidsgruppe for våre medlemsorganisasjoner for å kunne rette søkelyset mot hva som er deres visjoner og ønsker for fremtiden, både når det gjelder miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft for luftfartsbransjen, sier Shamku.

Drivstoff kan være nøkkelen

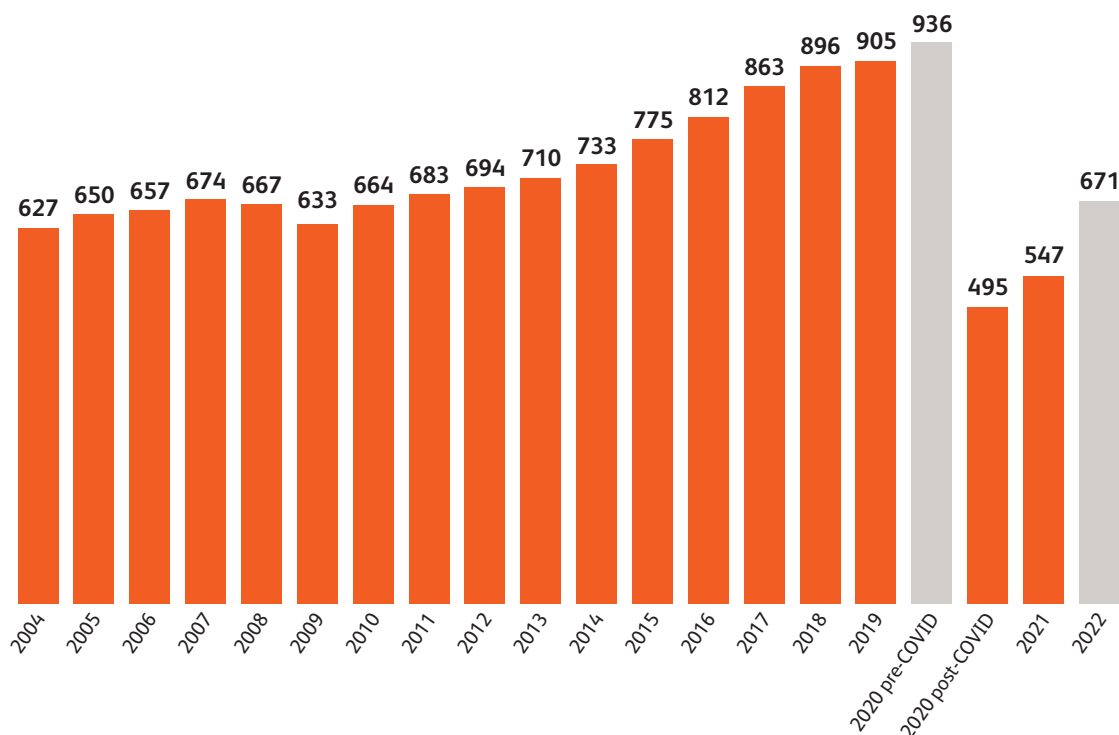
ETF mener at drivstoff kan være nøkkelen.

– Mange grønne tiltak kan bli satt ut i praksis allerede nå, særlig på bakken og på flyplassene. Likevel kommer man ikke utenom at størstedelen av utslippene fra bransjen kommer fra selve flyvningene. Derfor kan man si at drivstoff har en større innvirkning på utslipp enn noe annet, sier hun.

Shamku forteller at ETF ønsker å se en økning i produksjon og bruk av bærekraftig og syntetisk brensel.

– Det forutsetter at like konkurransevilkår er garantert både for europeiske flyselskaper og fly-

CO₂-utslipp fra kommersielle flyvninger (Millioner tonn pr. år)

Kilde: IATA / Statista Research Department

selskaper i tredjeland, hvor driften og drivstoffet ofte er sterkt subsidiert av staten og kan forstyrre en rettferdig konkurranse. ETF har kommet opp med et forslag om at luftromsavgifter blir basert på opptaket av bærekraftig drivstoff på en flyvning. Dette mener vi kan være et godt første steg mot økt bruk av slikt drivstoff, sier Shamku.

Krav til innblanding

Bærekraftig drivstoff forkortes ofte til SAF, som står for Sustainable Aviation Fuel. SAF er et alternativ til dagens fossile drivstoff. Som første land har norske myndigheter satt krav til innblanding av SAF i flybensinen.

Nytt og mer bærekraftig drivstoff koster i dag likevel fremdeles mer enn det fossilt brensel gjør. EU har tidligere påpekt flere utfordringer knyttet til bruken av bærekraftig biodrivstoff, deriblant høy produksjonskostnad, manglende tilgang på råstoff og varierende priser.

Parats nestleder, Anneli Nyberg, er enig i problemstillingene som EU knytter til SAF og biodrivstoff, som altså blir fremstilt av biologisk materiale.

– For å produsere biodrivstoff kreves det enorme mengder biomasse, mer enn vi i dag får fra avfalls- og restprodukter etter for eksempel trevirke. Å kutte ned regnskog for å lage biodrivstoff, eller skape avlinger spesifikt tiltenkt biodrivstoff, fører ikke til en bærekraftig endring. For å oppnå dette må brenselet lages av restmasse, påpeker hun.

Ansatte må ikke ta støyten

Men den grønne, bærekraftige omstillingen handler ikke bare om drivstoff, hydrogen, elektrifisering, kjemi og karbonutslipp. Det handler også om å få til en bærekraftig omstilling for de ansatte.

ETFs Shamku er klar i sin tale om at det ikke er de ansatte som må ta støyten når det gjelder veien mot en grønnere bransje.

– Luftfarten opprettholder sosiale bånd og gir økonomisk verdi. Luftfartsarbeidere bryr seg både om jobbene sine og planeten, av den enkle grunn at det ikke vil finnes noen jobber på en død planet. De ansatte i luftfarten føler allerede klimaendringene på kroppen på arbeidsplassene, blant annet gjennom høyere temperaturer og flom, og de ønsker at jobbene deres i fremtiden skal være ettertraktede, med gode lønns- og arbeidsvilkår, sier Shamku.

Hun mener det er urettferdig at arbeidstakere skal betale prisen for klimatiltak.

– Vi trenger engasjement fra fagforeningene i beslutningstakingene om grønne tiltak og etablering av rettferdige omstillinger for arbeidsplasser som potensielt vil gå tapt i fremtiden. Uten rettferdig omstilling fra et sosialt perspektiv, vil det ikke bli noen bærekraftig omstilling i det hele tatt, så enkelt er det, poengterer hun.

ETF's Deputy General Secretary, Sabine Trier, har kjempet for dette i flere fora.

– Den grønne omstillingen må gå hånd i hånd med en overgang til bedre arbeidsforhold og solide investeringer i videre- og etterutdanning. Dette er avgjørende for at ansatte skal være klare for grønne jobber, altså for fremtidens jobber, sa hun under et møte i forbindelse med EU-prosjektet «Building a Just Transition towards a Smart and Sustainable Mobility» i mars i år.

Må inn i reguleringene

Parats nestleder, Anneli Nyberg, mener at det er en stadig kamp for å få en rettferdig omstilling spikret inn i dokumentene og reguleringene.

– Vi er nødt til å rette søkelyset mot en rettferdig omstilling, også for de ansatte. Vi ser allerede at rekrutteringen til luftfartsbransjen blir dårligere. Vi må skape jobber alle kan ha, som betaler godt nok, og der man har mulighet til kompetanseheving, sier Parats nestleder, Anneli Nyberg. ■

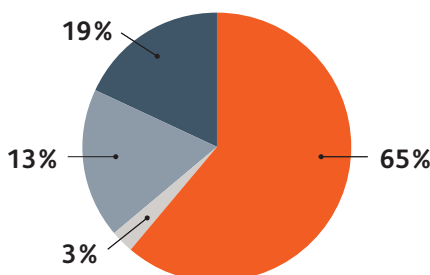
Gitt at flysikkerheten og de sosiale faktorene er ivarettatt, er det på tide at luftfartsindustrien prioriterer miljøhensyn.

Mila Shamku,
Policy Officer i ETF

Hvordan skal fly bli klimanøytrale innen 2050?

- Bærekraftig, delvis syntetisk brensel (SAF): 65 %
- Mer effektive prosesser og infrastrukturer: 3 %
- Ny teknologi (deriblant elektrisk eller hydrogen): 13 %
- Kompensasjon og CO₂-fangst: 19 %

Kilde: IATA

Taxfree-salget nesten som før

Det er lange køer av forventningsfulle folk på Oslo Lufthavn denne mandagen i juli. Det er ferietid, men for de ansatte på flyplassen er dagene alt annet enn rolige. Før de reisende går om bord på flyet, skal de aller fleste innom taxfree-butikken hvor det er mange fristelser.

Av: Lill Jaqueline Fischer

Det er Travel Retail Norway AS (TRN) som står for taxfree-salget på Oslo Lufthavn. Det gjør de også på alle de andre Avinor-eide flyplassene, med unntak av Kristiansand. Linda Iversen Norbeck er hovedtillitsvalgt for Parats medlemmer i TRN.

Bare i TRN er det om lag 1000 ansatte, og 650 av dem jobber på Oslo Lufthavn. Det jobbes til alle døgnets tider, for uansett når du ankommer flyplassen, er minst én taxfree-butikk åpen.

Folk reiser og handler nesten som før

Til tross for medieoppslag om hetebølger og dårlig kronekurs, reiser og handler folk nesten som før. Ifølge Norbeck har det vært jevnt økende trafikk fra påske og frem mot sommeren.

– De fleste har jo planlagt ferien og kjøpt billetter for mange måneder siden. De lar seg ikke skremme av medieoppslag. Selv om folk reiser, merker vi at de har blitt mer prisbevisste og noe mer forsiktig, sier hun.

Shop manager Nina Beathe Nærum er godt fornøyd med innsatsen til Signe Stensby Bakken og de andre sommervikarene. Foto: Lill Jaqueline Fischer

Kvoten er viktig for nordmenn

Norbeck forteller at det er veldig få som ikke kjøper kvoten, men det er ikke alle som har fått med seg de nye kvotereglene.

– Det blir mye veiledning av kunder, og ikke alle er like fornøyde når de ikke får handlet det de har plukket med seg, sier Norbeck.

Stort behov for ferievikarer

For å få feriekabalen til å gå opp, ansetter TRN rundt 300 sommervikarer. Signe Stensby Bakken er sommervikar for første gang. I dag jobber hun i taxfree-butikken i avgangshallen. Hun skal jobbe på flyplassen i to måneder. Til høsten venter eidsmeklerstudier ved BI.

Bakken håper hun kan få en deltidsstilling ved TRN etter sommeren for å finansiere studiene.

– Det er veldig bra å jobbe her. Jeg møter mange hyggelige folk, og arbeidsmiljøet er godt. Jeg føler meg godt ivaretatt, sier hun.

Signe Stensby Bakken er ikke i tvil; hun oppfordrer andre studenter til å søke sommerjobb i TRN. Ifølge Bakken er lønnen er bra, og det er gode tilleggs for å jobbe skift.

– Jeg tjener mer en venninner som har fått andre sommerjobber, for eksempel i butikk. Men noen ganger starter arbeidsdagen allerede klokken fire om morgenen, sier Bakken.

Tillitsvalgt Linda Iversen Norbeck vil gjerne at flere studenter søker på sommerjobb i TRN.

– Jeg har pratet med bemanning om muligheten til å samarbeide med de tillitsvalgte ved Universitetet i Oslo. Kanskje de kan bistå oss i å finne gode sommervikarer og deltidsansatte som kan jobbe i helgene, sier Norbeck. Hun legger til at de setter opp skiftplanen slik at det er mulig å benytte seg av kollektivtransport til og fra flyplassen.

– Etter at vi fikk valgfrie skiftplaner, begynner jeg ikke på jobb klokken fire om natten lenger, sier Linda Iversen Norbeck. Foto: Lill Jacqueline Fischer

Pandemien – nesten alle var permittert

Når jeg ser hvor hektisk det er på flyplassen, er det rart å tenke på situasjonen for et par år siden. Under pandemien var nesten hele arbeidsstokken permittert.

– På det verste var vi bare 60 ansatte som ikke var permittert – under ti prosent av arbeidsstokken som var på jobb, sier Norbeck.

Valgfrie skiftplaner

Balanse mellom jobb og fritid er viktig, og etter pandemien har TRN tatt en del grep. Mens de tidligere jobbet «teambasert» med faste team og faste butikker, jobber de ansatte nå over alt.

– Noen trives med å jobbe tidlig – andre sent. Noen trives i de mest hektiske butikkene – andre i roligere butikker med større krav til kundepleie. Nå tas det hensyn til den enkeltes ønsker. Vi kan også velge oss en «work-buddy» – en person vi liker å jobbe sammen med, sier Norbeck.

Ikke alle får sitt førstevalg innfridd. De ansatte setter opp tre alternativer, og det settes opp skiftplaner for et halvt år av gangen i samarbeid med tillitsvalgte og skiftplankomiteer.

– De ansatte er veldig fornøyde med det nye systemet. Det er mer forutsigbart og mye mer effektivt både for HR, og for oss tillitsvalgte, sier Lina Iversen Norbeck.

Mange uorganiserte

Mange av de ansatte i TRN er ikke fagorganisert. Linda Iversen Norbeck tror at en viktig årsak til det er at de har ansatte fra mange ulike land, som har med seg negative holdninger til fagforeninger fra hjemlandet.

– Mange kjenner ikke til det norske systemet med et godt og konstruktivt samarbeid mellom fagforeningene og ledelsen. Fagforeningen jobber hele tiden med å få flere medlemmer og er med på alle velkomstmøter med nye ansatte for å presentere oss, sier den Parat-tillitsvalgte.

Tax-free salget er viktig for Norge

For de fleste er taxfree-butikken stedet en kan gjøre billige innkjøp av alkohol, tobakk, godteri og parfyme. Diskusjonene om hvorvidt vi skal ha taxfree-salg har til tider vært mange. For er det riktig at de som har råd til å reise utenlands, i tillegg får mulighet til å kjøpe billig alkohol og tobakk? Norbeck har ingen problemer med å forstå at mange tenker sånn.

– Men det er fort gjort å glemme at vi har et viktig samfunnsoppdrag. Taxfree-salget er en viktig inntektskilde for Avinor. Avinors hovedoppgave er å finansiere kortbanerutenettverket i Norge. Likevel tenker nok de fleste på oss som lite samfunnsnyttige når vi selger billig alkohol, parfyme og tobakk, sier Norbeck. ■

Har ansatte med arbeidsplass om bord i fly høyere risiko for hudkreft?

Studier kan tyde på at besetningsmedlemmer om bord i fly har forhøyet risiko for malignt melanom, også kalt føflekkreft. Forskerne er likevel tilbakeholdne med å konkludere.

Av: Marianne Baksjøberg

Både piloter og kabinansatte er utsatt for ultrafiolett og kosmisk stråling i langt større omfang enn den gjengse befolkningen. I store doser kan slik stråling være skadelig for mennesker, men det er uklart hvordan besetningsmedlemmer i fly blir påvirket av denne strålingen. Noen studier har antydnet en sammenheng mellom strålingseksponering og enkelte kreftformer, blant annet hudkreft.

I en metastudie som ble publisert i *The British journal of dermatology* i 2019, har forskerne sett på tidligere studier og innsamlet data. De finner at piloter og kabinansatte har dobbelt så høy risiko som resten av befolkningen for å få malignt

melanom, føflekkreft, som er den mest dødelige typen hudkreft. Også risikoen for å dø av sykdommen var høyere blant pilotene enn befolkningen ellers.

Forskerne er likevel tilbakeholdne med å konkludere bastant, fordi en stor del av datamaterialet ble innhentet for flere tiår siden. Det er derfor usikkert hvor godt de stemmer med dagens situasjon. ■

Kilde: Miura K, Olsen CM, Rea S, Marsden J, Green AC. Do airline pilots and cabin crew have raised risks of melanoma and other skin cancers? Systematic review and meta-analysis. *Br J Dermatol*. 2019 Jul;181(1):55-64. doi: 10.1111/bjd.17586. Epub 2019 Mar 18. PMID: 30585313.

Samlet innsats for å håndtere uregjerlige passasjerer

Bråk i kabinen kan fort bli en sikkerhetsrisiko for alle om bord i et fly. Nå tar luftfartsaktører et felles grep for å komme uregjerlige passasjerer til livs.

Av: Marianne Baksjøberg

Alle fagforeninger, arbeidsgivere og myndigheter innen norsk luftfart slår seg sammen for å håndtere den økende utfordringen med uregjerlige passasjerer. European Transport Workers' Federation (ETF) støtter initiativet.

Kranglete passasjerer kan true sikkerheten

– De fleste reisende er gode passasjerer som viser respekt for medpassasjerer og ansatte i luftfarten. Imidlertid har alvorlige hendelser knyttet til uregjerlige passasjerer økt, skriver selskapene i en felles uttalelse.

Avviksrapporteringen viser en klar økning i tilfeller med det luftfartsbransjen definerer som «uregjerlige passasjerer». Og de utgjør en sikkerhetsrisiko.

– Å møte på utagerende passasjerer er noe av det verste å oppleve i jobben som kabinansatt. En kabinansatt har ansvaret for sikkerheten for alle om bord, sier Sissel Vian, leder i Parat kabinforbund.

Håndheve nulltoleranse

Luftfartsaktørene foreslår flere tiltak for å forhindre at passasjerer kan true sikkerheten om bord på fly. Det handler blant annet om å begrense alkoholkonsum, gi tydelig informasjon om hva som ikke er tillatt, lære opp ansatte i konflikt-håndtering og håndheve den såkalte nulltoleransepolitikken.

– I luftfarten er det nulltoleranse for passasjerer som er synlig beruset, opptrer truende eller er

Leder i Parat kabinforbund, Sissel Vian. Foto: Trygve Bergsland

aggressive. Både kabinpersonalet og ansatte ved gaten jobber ut fra nulltoleranse, sier Vian.

Men det er ikke alltid like lett å fange opp passasjerer som aldri skulle kommet om bord i et fly. Og når passasjerene først er om bord, finnes det ingen exit. Noen ganger ender det i mellomlanding for å få passasjerene ut av flyet. Det medfører enorme kostnader.

Full rett til å nekte passasjerer adgang

Nå tar luftfartsbransjen affære. Målet er å hankses bedre med passasjerer som er for fulle, lager bråk eller på andre måter truer sikkerheten. De ansatte skal bli trygge på at de har myndigheten til å stanse passasjerer ved gaten.

– De er i tjeneste og har full rett til å nekte passasjerer adgang til flyet, sier Vian. ■

Disse deltar inn i samarbeidet:

- CAA Norway
- Avinor
- NHO Luftfart
- HK Norge
- Norsk Kabinforening
- Norsk Pilotforening
- Parat kabinforbund
- Pilotforbundet i Parat
- Haugesund lufthavn Karmøy
- Torp Sandefjord lufthavn
- Aviator
- Menzies
- WGH
- SGH
- Norwegian
- SAS
- Norse
- Widerøe

Lavlønnsutviklingen i Norge

Hvordan er det med lønnsforskjellene her i landet? Vi er vant til å tenke at Norge er et egalitært samfunn tuftet på likhetstankegang og små forskjeller. Men er vi i ferd med å få en gruppe lavlønnede som nå sakker mer og mer akterut? Og hva kan det ha å si for samfunnsutviklingen?

Av: Marianne Baksjøberg

Er det mange lavlønnsgrupper i Norge? Et eget utvalg skal undersøke omfanget av lavlønn og hvilken vei utviklingen går. Illustrasjonsfoto: NTB

Marianne Baksjøberg
Journalist
marianne.baksjoberg@parat.com

Et regjeringsoppnevnt utvalg skal nå vurdere omfang og utvikling av lavlønn i Norge. Den 10. mars i år ble Lavlønnsutvalget oppnevnt. Målet er å få mer kunnskap om lavlønn i Norge, og om hvilken vei utviklingen går.

Regjeringen har uttalt at et av dens viktigste mål er å redusere ulikheter og få ned inntektsforskjellene i Norge.

– Det skal være mulig å leve av en fulltidsjobb. Derfor setter regjeringen nå ned et utvalg, som skal se på omfanget og utviklingen av lønnsforskjeller og lavlønn, sa arbeids- og inkluderings-

minister Marte Mjøs Persen i en pressemelding da Lavlønnsutvalget ble presentert.

Hva er lavlønn?

En mye brukt definisjon på lavlønn er å tjene mindre enn 2/3 av medianlønnen. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) var medianlønnen i Norge omtrent 572 000 kroner i 2022. I Norge vil derfor en person i heltidsstilling med årslønn på under 381 000 kroner i året være lavtlønnet.

Det finnes også andre måter å definere lavlønn på, for eksempel ved å si at grensa for lavlønn går ved 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbe-

derlønn. Ved å bruke denne definisjonen ligger grensa for lavlønn noe høyere. I 2021 ville et fullt årsverk uten overtid som er lønnet 445 740 kroner, tilsvare lavlønn.

Det er noen faktorer som går igjen blant lavlønnsgruppene. Utdanningsnivå har mye å si. Blant de varig lavtlønnede er de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, i overtall. Innvandrere er overrepresentert – nærmere bestemt er godt over halvparten av de varig lavtlønnede født utenfor Norge. Det er flest kvinner med lav lønn, og åtte av ti lavtlønnede jobber i privat sektor, ifølge Fafo.

Regjeringen ønsker anbefalinger

Lønnspolitikken og lønnsutviklingen har stor betydning for samfunnsutviklingen generelt, og for hver enkelt arbeidstaker. Det kan bidra til å redusere forskjeller – eller forsterke dem.

I Norge er lønnsforhandlingene tuftet på frontfagsmodellen. Det betyr kort sagt at forhandlingsresultatet i konkurranseutsatt industri danner en norm for oppgjørene ellers i privat og offentlig sektor.

– Det er behov for økt kunnskap om lønnsdannelsens betydning, og hvordan og hvorfor omfanget av lavlønn har økt. Jeg ønsker også anbefalinger om hvordan vi kan følge utviklingen over tid, sier Mjøs Persen.

Apotekteknikere i lavlønnsgruppa

– Apotekbransjen er en pengesterk bransje som sliter med rekrutteringen. Derfor er det et paradoks at den store gruppen apotekteknikere sliter med å komme seg opp fra lavtlønnsgruppa, selv om vi nå ser en liten bedring, sier leder i Farmasiforbundet Bodil Røkke.

Hun påpeker at apotekteknikerne er en kvinne-dominert yrkesgruppe som tradisjonelt har vært lavt lønnet. Ifølge Røkke er det flere faktorer som bidrar til det. Blant annet har mange apotekteknikere jobbet i en form for ufrivillig deltid.

– Apotekteknikernes arbeidsuke har vært kortere enn for andre yrkesgrupper. De har jobbet færre timer per uke enn normalen, og da har lønnen blitt deretter, sier Røkke.

Hun mener også at det spiller inn at yrket har en klar kvinnedominans.

– I mange typiske kvinneyrket er lønnen gjerne lav, det gjelder også apotekteknikerne.

Røkke sier at apotekteknikere har liten mulighet til å påvirke egen lønn, selv ved individuell lønnsfastsettelse.

Leder i Farmasiforbundet, Bodil Røkke, mener det er paradoks at apotekteknikere som jobber i en pengesterk bransje, sliter med å komme opp av lavlønnsgruppa. Foto: Vetle Daler

– Lønnen settes ofte så lavt som mulig. Det vil si at man får garantilønn, dvs. minimumslønnen som alle apotekteknikere skal ha, men heller ikke mer enn det, sier Røkke.

Hun mener at bransjen nå må få på plass konkurransedyktige betingelser for å sikre fremtidig rekruttering og nok personell i fremtidens apotek.

YS-representant vil jobbe mot større lønnsforskjeller

Lin Andrea Gulbrandsen er YS' representant i Lavlønnsutvalget. Til daglig jobber hun med næringspolitikk, arbeidslivskriminalitet og yrkesskade. Hun forteller at utvalget er godt i gang med arbeidet.

– Det er mye kartlegging og kunnskapsinnhenting som skal gjøres, så i ethvert slikt utredningsarbeid er det viktig å komme raskt i gang, sier Gulbrandsen.

Hun kan hverken forskuttere resultatet eller si noe om innholdet i utvalgets diskusjoner. Men hun peker på utvalgets mandat og de føringene det legger.

– Vi har fått et mandat som går ut på å skaffe et godt og bredt kunnskapsgrunnlag om lavlønn og lønnsforskjeller, som igjen kan legge grunnlaget for en felles virkelighetsforståelse av hvordan situasjonen i Norge er i dag. Vi skal også vurdere forskjellige virkemidler og tiltak mot lavlønn og foreslå hvordan vi kan følge med på utviklingen over tid. Dette er viktige temaer som vi kommer til å jobbe med å oppfylle frem til rapporten skal lanseres, lover Gulbrandsen.

Bekymret for utviklingen

Gulbrandsen er opptatt av å motvirke store lønnsforskjeller og å sikre at ingen grupper havner i en

Vi skal vurdere forskjellige virkemidler og tiltak mot lavlønn og lønnsforskjeller.

Lin Andrea Gulbrandsen,
YS' representant i
Lavlønnsutvalget

evig lavlønnsgrøft som det er vanskelig å komme seg opp fra.

– Det er partene i arbeidslivet som har ansvaret for lønnsdannelsen i Norge, og å motvirke lavtlønn og ulikheter er et viktig mål for YS i lønnsoppgjørene. Samtidig ser vi at ulikhetene i Norge har økt, og YS er bekymret for lavtlønn i deler av arbeidslivet, sier hun.

Gulbrandsen mener at utviklingen er problematisk og tror det kan være flere årsaker til den.

– For eksempel er det en utfordring at organisasjonsgraden og tariffdekningen er lav i flere bransjer. Lønnsdannelsen, både innenfor og utenfor det organiserte arbeidslivet, er derfor et av temaene utvalget skal se på, sier hun.

Gulbrandsen forteller at hun som representant fra YS kommer til å bringe med seg kunnskap og erfaringer fra YS-forbundene inn i utvalget, og hun håper arbeidet munner ut i tiltak som har effekt.

– Jeg er opptatt av at vi får belyst situasjonen i Norge så godt som mulig, og at vi lager en utredning som kan brukes i det videre arbeidet for å motvirke lavtlønn. ■

Lavlønnsutvalgets oppdrag

De ni utvalgsmedlemmene skal gjennom arbeidet:

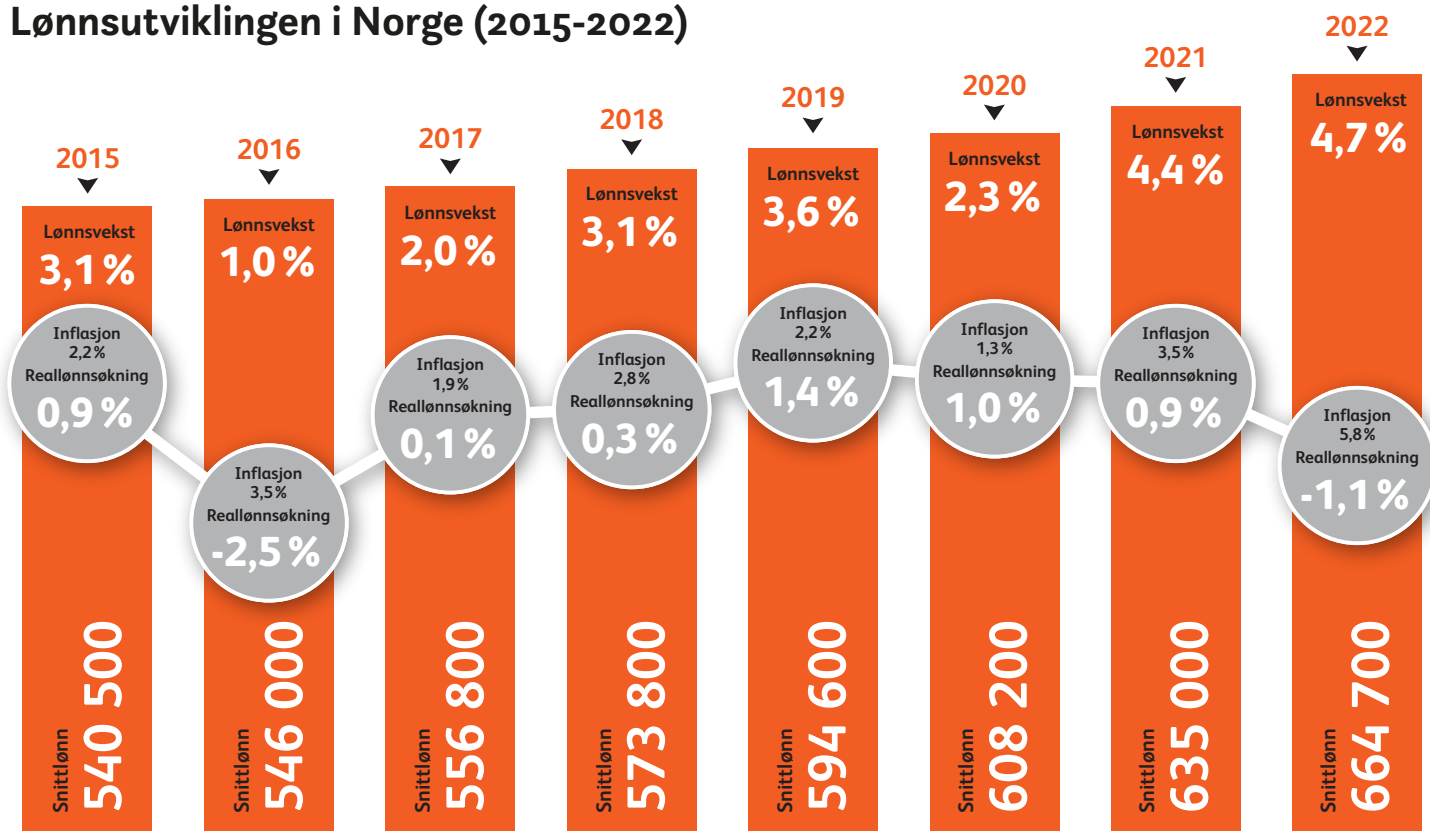
- kartlegge utviklingen og omfanget av lønnsforskjeller og lavtlønn i Norge, og sammenligne med utviklingen internasjonalt
- vurdere ulike mål og indikatorer for lønnsspredning og lavtlønn
- redegjøre for lønnsdannelsen og lønnsfordelingen, både innenfor og utenfor det organiserte arbeidslivet
- kartlegge utviklingen og omfanget av tilknytningsformer som er nære substitutter til å være lønnstakere, og vurdere om det er en sammenheng med lavlønnsutviklingen
- gjennomgå kjennetegn ved de lavtlønnede
- se nærmere på vedvarende lavtlønn og lønsmobilitet
- drøfte og vurdere eksisterende virkemidler og institusjonelle forhold, og eventuelt foreslå endringer i disse eller nye tiltak.

Utvalget ledes av SSB-direktør, Linda Nøstbakken, og skal levere sin rapport innen 15. juni 2024.

De øvrige utvalgsmedlemmene er åtte representanter for partene i arbeidslivet og fire uavhengige eksperter.

Kilde: regjeringen.no

Lønnsutviklingen i Norge (2015-2022)

Kilde: SSB

Med Tripletex blir det mindre vanskelig for bedriften å vokse.

Det blir ikke mindre dokø eller mer plass på det møterommet som allerede føles litt for trangt, men det blir enklere å utvide regnskapsprogrammet etter behov og å utvide med f.eks. timeføring og prosjektstyring.

Parat anker til Høyesterett

På vegne av ansatte i CHC Helikopter Service AS tapte Parat nylig en sak i Hålogaland lagmannsrett om ansattes rettigheter ved virksomhetsoverdragelse. Nå tar Parat saken til Høyesterett.

Av: Marianne Baksjøberg

– Vi mener dommen er feil. Vi er uenige med lagmannsretten og kommer til å anke dommen til Høyesterett, sier Parat-advokat Christen Horn Johannesen. Han har sammen med kollega Sigurd Øyvind Kambestad ført saken for Parat.

Ansattes rettigheter ved virksomhetsoverdragelse

Saken gjelder hvilke rettigheter som ansatte får med seg fra gammel til ny arbeidsgiver ved virksomhetsoverdragelse. Lufttransport AS hadde frem til 1. april 2022 avtale med staten om drift av redningshelikoptertjenesten på Svalbard. Etter anbudskonkurranse ble kontrakten tildelt CHC Helikopter Service AS fra og med 1. april 2022.

Som følge av dette fikk saksøkerne, som var ansatt i Lufttransport som henholdsvis flygere og redningsmenn, sine ansettelsesforhold overdratt til CHC med virkning fra 1. april 2022. Partene

er enige om at overdragelsen er en virksomhetsoverdragelse som gir de ansatte rettigheter etter arbeidsmiljøloven kapittel 16.

Det første spørsmålet i saken var om de som ble overført fra Lufttransport til CHC, skal innplasseres i CHCs lønnsmatrise med den ansienniteten de hadde med seg fra Lufttransport, eller om de kunne innplasseres i CHCs lønnsmatrise på det lønnstrinn som tilsvarte den lønnen de hadde i Lufttransport.

Det andre spørsmålet var om CHC er forpliktet til å videreføre en kompensasjonsordning som de ansatte i Lufttransport hadde fått da selskapet gikk over fra ytelsespensjon til innskuddspensjon.

Mangler sentral vurdering

Horn Johannesen mener at dommen mangler den sentrale vurderingen av de arbeidsrettslige konsekvensene som er knyttet til de overførte ansiennitet når det gjelder spørsmålet om ansiennitet og lønnsinnplassering.

– Vi mener at en korrekt anvendelse av CHCs tariffavtale innebærer at de ansatte må innplasseres på det lønnstrinnet i CHCs lønnsmatrise som tilsvare deres samlede ansiennitet i Lufttransport og CHC. Hvordan lønnsinnplasseringen skal skje, er først og fremst et spørsmål om hva som følger av norsk rett. EUs virksomhetsoverdragelsesdirektiv, som lagmannsretten bygger avgjørelsen på, er et minimumsdirektiv som ikke overstyrer norsk rett der norsk rett gir bedre rettigheter en minimumsdirektivet, forklarer Horn Johannesen. ■

Vi mener dommen er feil.

Christen
Horn Johannesen,
advokat i Parat

Parat-advokat Christen Horn Johannesen. Foto: Fædrelandsvennen

Assisterende politidirektør, Håkon Skulstad, var blant foredragsholderne på Parats lederkonferanse. Han fortalte om et endret trusselbilde i Norge som følge av nye former for kriminalitet.
Foto: Ulrik Øen Johnsen

Ledelse og partssamarbeid på Parats lederkonferanse

Den 7. og 8. september gikk Parats lederkonferanse av stabelen. Der var det samlet medlemmer og tillitsvalgte i lederstillinger. Programmet besto av en rekke foredrag og samtaler om utfordringer og muligheter som lederskap og partssamarbeid gir i en uforutsigbar tid.

Av: Ulrik Øen Johnsen

Parats leder Unn Kristin Olsen åpnet konferansen. Hun sier at ledere er et satsningsområde for Parat, fordi samspillet mellom ledere, ansatte og tillitsvalgte er det som sikrer gode arbeidsforhold. Paratlederen understreker særlig hvor viktig tillitsvalgtrollen er i norsk arbeidsliv.

– Våre tillitsvalgte er de viktigste for å sikre et godt arbeidsliv, og at partssamarbeidet står sterkt, sier Olsen, som avsluttet sitt innlegg med å gi en applaus til tillitsvalgte.

Viktig samarbeid

Leder i Norges Politilederslag, Kjetil Ravlo, vektla lederrollen og fokuserte i sitt åpningsinnlegg på samarbeidet mellom ansatte og ledere for å lykkes. Ravlo mener det er avgjørende at ledere inkluderer tillitsvalgte og medarbeidere som en utvidelse av lederrollen.

– Det er det gode samspillet mellom lederne og de ansatte som gjør at vi lykkes. Når de snakker sammen, lærer de av hverandre, sier Ravlo.

Urolige tider

YS-leder Hans-Erik Skjæggerud snakket i sitt innlegg om den urolige tiden i Europa og globalt, etter at Russland gikk til krig mot Ukraina. Skjæggerud peker på at partssamarbeidet er spesielt viktig i uforutsigbare tider.

– Det er nå, når vi ser at krigen i Ukraina, og alt den bringer med seg, ser ut til å bli langvarig, at vi også ser viktigheten av samhold i samfunnet vårt. Partssamarbeidet er avgjørende for å sikre oss når det blir vanskelige tider, sier Skjæggerud.

Blant foredragsholderne var tidligere minister og nå leder av Forsvarskommisjonen, Knut Storberget; assisterende politidirektør, Håkon Skulstad; forfatter og sosialantropolog, Erika Fatland; statssekretær Geir Indrefjord og direktør for NAV Vestfold og Telemark, Anders Anundsen. ■

Enighet om særaldersgrenser

Regjeringen og partene i offentlig sektor er enige om pensjonsreglene for yrkesgrupper som har særaldersgrenser. Avtalen gjelder over 200 000 arbeidstakere.

Av: Trygve Bergsland

Regjeringen og partene i offentlig sektor er enige om pensjonsreglene for yrkesgrupper som har særaldersgrenser. Foto: Maria Østerhus Lobo

Bakgrunnen for samtalen, som startet i juni i år, er den nye offentlige tjenestepensjonen som gjelder alle offentlig ansatte som er født i 1963 eller senere. Reglene som det nå er enighet om, er nødvendige supplerende regler for grupper som har særaldersgrenser. Regjeringen, KS, YS, Spekter, LO, Unio og Akademikerne har deltatt i samtalen.

Hva er særaldersgrenser?

Det er såkalte særaldersgrenser i en rekke yrker med særlige krav til fysiske og psykiske egenskaper. De lavere aldersgrensene kan være 65, 63 og 60 år. Arbeidstakerorganisasjonene forhandler med Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

I en rekke yrker med slike store belastninger har man til nå hatt rett til full pensjon før fylte 67 år, det vil si fra enten 65, 63 eller 60 år.

Parat og YS organiserer en rekke yrkesgrupper med særaldersgrenser, deriblant befal i Forsvaret, brann- og redningspersonell, ambulansepersonell, fengselsbetjenter og helsefagarbeidere.

Viktig kompetanse for offentlig sektor

Enigheten om pensjonsreglene legger til rette for det videre arbeidet med å avklare omfanget av særaldersgrenser. Det gjenstår fortsatt å avklare hvilke yrkesgrupper som i framtiden skal ha aldersgrenser, og hvilke aldersgrenser som skal gjelde.

– Arbeidstakere som i dag har særaldersgrenser, utgjør arbeidskraft og kompetanse som er viktig for offentlig sektor fremover. Regjeringens mål med dette arbeidet er at offentlig sektor i større grad får nyttiggjort den kompetansen som personer med særaldersgrenser besitter, sier arbeids- og inkluderingsminister Marte Mjøs Persen.

Avtalen sikrer pensjonsnivået for personer som går av tidligere på grunn av særaldersgrenser. Samtidig er partene enige om at aldersgrensen skal økes også for dem som har lavere aldersgrense enn 70 år. Det er viktig fordi vi lever vesentlig lenger nå enn da dagens pensjonsregler ble innført. ■

Parat UNG-samling i Stavanger

Parat UNG gjennomførte i september årets UNG-samling og årsmøte på Sola Strand Hotel i Stavanger.

Av: Greta Andersen, Parat UNG

Hvert år samles unge medlemmer på UNG-samling for ny kunnskap, nettverksbygging og sosialt samvær. Gjennom spennende foredrag fikk Parats unge medlemmer ny inspirasjon som de kan benytte i arbeidslivet, og i sin rolle som tillitsvalgte. Gjennom diskusjoner og gruppearbeid har engasjerte unge arbeidstakere delt erfaringer og knyttet nye relasjoner.

I år ble det vektlagt å rette oppmerksomheten mot rollen som tillitsvalgt, som er årets flaggsak i Parat. Professor i organisasjon og ledelse ved Universitetet i Stavanger, Espen Olsen, snakket om tillitsvalgtes rolle ved endring, og psykologspesialist hos Onlinepsykologene, Stian Sørheim Espevoll, foredro om grensesetting og selvaretakelse på arbeidsplassen. Språkkonsulent i NTB Arkitektst, Joachim Tallaksen, ga gode tips og fortalte om viktigheten av klar kommunikasjon og retorikk i rollen som tillitsvalgt. ■

Mangel på arbeidskraft koster milliarder

Mangel på arbeidskraft har fra juni til august ført til at danske bedrifter har gått glipp av 31 milliarder danske kroner, nærmere 48 milliarder norske kroner. Det kommer frem av en undersøkelse som er gjennomført av arbeidsgiverforeningen Dansk Erhverv. Totalt inngår 734 bedrifter i undersøkelsen, blant annet innen handel, service og IT. @NTB

USA saksøker SpaceX for diskriminering

USAs justisdepartement saksøker Elon Musks romfarts- og satellittselskap SpaceX for angivelig diskriminering av asylsøkere og flyktninger. I søksmålet hevdes det at SpaceX rutinemessig har forsøkt å hindre asylsøkere og flyktninger i å søke på jobber, samt nektet å ansette eller vurdere dem. @NTB

Netflix avviser skuespilleres ønske om bedre lønn

Sørkoreanske skuespillere vil ha bedre lønn for jobben de gjør for Netflix, men strømmetjenesten nekter å møte fagforeningene i landet. Etter at streiken med skuespillere og manusforfattere i Hollywood brøt ut i midten av juli, har flere store produksjoner blitt satt på vent. Sørkoreanske fagforeninger har forsøkt å kontakte Netflix for å stille dem de samme kravene som de streikende amerikanske skuespillerne nå gjør. I stedet for å få et engangsbeløp, vil de ha lønn som baserer seg på hvor mye filmen eller serien de spiller i, vises. @NTB

Kraftige lønnshopp for britiske toppledere

Toppsjefene i de største børsnoterte britiske selskapene fikk en lønnsvekst på 16 prosent i fjor. Middellønnen er oppe i 3,9 millioner pund. Det viser en oversikt fra High Pay Centre. Toppsjefene tjente 118 ganger så mye som en gjennomsnittlig heltidsarbeider. Året før tjente de 108 ganger så mye, og 79 ganger så mye i 2020.

– I en tid der mange husholdninger sliter med levekostnadene, må noe være galt med en økonomisk modell som prioriterer en halv million pund i lønnsøkning for sjefer som allerede er mangemilliardærer, sier direktør Luke Hildyard i High Pay Centre.

@NTB

Kina slutter å publisere ledighets-tall for unge

Etter å ha lagt frem flere skuffende økonomiske resultater, slutter Kina å offentliggjøre tall for den økende ungdomsledigheten i landet. I juni var arbeidsledigheten på hele 21,3 prosent i aldersgruppen 16–24 år. Slutten på publiseringen av ledighetstall fordelt på aldersgrupper begrunnes med et behov for «ytterligere forbedring og optimering av statistikk over arbeidsstokken».

@NTB

ARBEIDSLIVSBAROMETERET 15 ÅR:

Hva skjedde med lærelysten?

De drepte myten om «forjævlingseringen» i norsk arbeidsliv. Men én gåte makter ikke folkene bak Arbeidslivsbarometeret å løse: Hvorfor vil ikke flere arbeidstakere lære mer?

Av: Johnny Gimmestad

Johnny Gimmestad
Journalist
johnny@klarogtydelig.no

Når Arild Steen ser på de lange linjene i sitt hjertebarn, Arbeidslivsbarometeret, som han har vært primus motor for i 14 år, er stabiliteten det første han tenker på.

– Kjedelig for oss samfunnsforskere, men bra for samfunnet. Og ganske utrolig, med tanke på

endringene som har skjedd i arbeidslivet. Det sier mye om hvor fleksible norske arbeidstakere er, sier han.

Den pensjonerte forskeren og direktøren for Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) humrer på telefonen fra hytta ved svenskekysten. I skrivende stund opplever Steen, fra sidelinjen, at siste hånd

– Vi har, noe freidig sagt, laget et instrument som er like viktig for norsk arbeidsliv, som årstalen til Norges Bank-sjefen er for økonomien, humrer Arild Steen, primus motor for Arbeidslivsbarometeret inntil i år.
Foto: Sonja Balci / OsloMet

legges på årets utgave av Arbeidslivsbarometeret. Men fagmannen fornekter seg ikke.

– Jeg snakket nylig med mine gamle kolleger ved AFI, de bekrefter at hovedtrekkene ligger fast i årets undersøkelse. Samtidig skal det borres mer i kompetanse-problematikken. Det er aktuelt – og svært interessant, sier han.

Å måle klimaet i norsk arbeidsliv over tid, og samtidig ta tempen på aktuelle problemstillinger, er ifølge Steen mye av suksessoppskriften bak Arbeidslivsbarometeret.

Friske diskusjoner

– Det er til tider friske diskusjoner mellom oss og forskerne om hvilke temaer vi skal ha med, bekrefter Håvard Lismoen, YS-representant i styringsgruppa siden 2011. Gruppa består av representanter for oppdragsgiver YS med tilhørende forbund, samt fagfolk fra AFI. Instituttet har stått for gjennomføring, analyse og rapportering siden prosjektet så dagens lys i 2009.

Barometeret er forskningsbasert, og slik skal det ifølge Lismoen fortsette å være.

– Samtidig vet vi som representerer fagorganisasjonen, mer enn forskerne om hvor skoen trykker i norsk arbeidsliv. Slik oppstår et dynamisk samspill som bidrar til å gi undersøkelsen den sterke posisjonen den har i dag, sier han.

En fjær i hatten

Selv LOs fagpresse Fri Fagbevegelse vier barometeret bred omtale. Dette kan vel kalles en fjær i hatten?

– Vår undersøkelse har etablert seg som det autoritative måleverktøyet for utviklingen i arbeidslivet. Både blant partene og politikerne, og ikke minst i mediene, blir resultatene og analysene våre stadig referert til, sier Lismoen.

Savnet et solid faktagrunnlag

At barometeret kom i stand, skyldes langt på vei at den erfarne arbeidslivsforskeren Arild Steen lenge hadde savnet det faktagrunnlaget som Lismoen refererer til.

– Det gjorde meg frustrert at mange på spinkelt grunnlag ofte uttalte seg bombastisk, ikke minst om hvor galt det sto til i norsk arbeidsliv. Her har empirien fra barometeret bidratt til å knekke en myte, sier Steen.

Han fortsetter:

– Vårt arbeidsliv er faktisk bra – folk trives på og med jobbene sin. Men at gjennomsnittet har det fint, betyr ikke alt er problemfritt. Derfor er det viktig å holde en balanse; vi må kunne sette søkelyset på kritikkverdige forhold og samtidig beholde et overordnet, helhetlig perspektiv.

Føler ikke folk at de får bruk for det de lærer?

Arild Steen,
pensjonert forsker og
tidligere direktør i AFI

Vår undersøkelse har etablert seg som det autoritative måleverktøyet for utviklingen i arbeidslivet.

Håvard Lismoen, YS-representant i styringsgruppa for Arbeidslivsbarometeret

Hvorfor så lite lærelystne?

Steen og Lismoen er enige om at barometeret har avdekket en gåte: Under halvparten av arbeidstakerne er interessert i etter- og videreutdanning. I 2009 var andelen som var interessert i kompetanseheving, oppe i 64 prosent. Hva skjer?

– Vi kan bare spekulere i årsakene: Er incentivene gode nok? Føler ikke folk at de får bruk for det de lærer? Dette må det borres mer i, understreker Arild Steen.

Lismoen tilføyer at man lenge har hamret inn behovet for etterutdanning og livslang læring blant medlemmene.

– Ikke minst fordi alle undersøkelser viser at de som har mye fra før, skaffer seg mer. Mens arbeidstakere med lite utdanning, som trenger mer, ikke er så interessert. Dette dilemmaet har barometeret gjort oss mer bevisst på – uten at vi her og nå har en løsning, avslutter han. ■

Arbeidslivsbarometeret

Arbeidslivsbarometeret er en årlig kartlegging av et bredt spekter problemstillinger knyttet til norsk arbeidsliv, finansiert av YS og gjennomført i samarbeid med Arbeidsforskningsinstituttet (AFI).

Undersøkelsen utføres i år for 15. gang, blant et representativt utvalg på 3000 arbeidstakere.

Kilde: YS

Arbeidslivsbarometeret er flittig brukt, både sentralt i YS og i de enkelte forbund. Men ennå gjenstår mye før materialet er utnyttet fullt ut i hele organisasjonen, sier Håvard Lismoen, YS-representant i styringsgruppen for Arbeidslivsbarometeret. Foto: Helene Husebø

KOMMENTAR

De unge må få en plass rundt bordet

Uten unge tillitsvalgte har vi ikke noe fremtidig arbeidsliv. Vi er nødt til å invitere de unge til en plass rundt bordet. Ifølge FN er 50 prosent av verdens befolkning under 30 år. Likevel er det kun 2,6 prosent av verdens politiske ledere i samme aldersgruppe.

Av: Marte Raknerud Hoel, leder i Parat UNG

Ifølge Inter-Parliamentary Union oppgir 70 prosent at de mener at ungdom gjør fremtiden bedre, men likevel er bare 2,6 prosent av verdens politiske ledere under 30 år. Hvorfor er det da så vanskelig for unge å skaffe seg en plass rundt bordet?

Vi må snu rundt tankegangen om at det handler om å gi fra seg makt til de unge. Det handler ikke om å ta makt eller gi makt, men å gi unge opplæring tidlig for å ha forutsetningene til å gjøre jobben som trengs. Vi må få til et samarbeid med dem som har vært lenge i arbeidslivet, og dem som ser ting med nye øyne og kanskje kommer rett fra skolebenken.

Sammenhengen med organisering

Så hvordan skal vi få organisert de unge på arbeidsplassen? Forskning på organisasjonsgrad blant unge, tradisjon på arbeidsplassen og arbeidstakers holdninger er sentrale for organiseringen. Det er så mange som aldri engang blir spurt om de kunne tenkt seg å bli med i en fagforening.

Det må vi gjøre noe med. De unge må bli invitert til å sitte ved bordet. Det går ikke an i lengden å kun la det sitte mennesker rundt beslutningsbordet som snart går over i pensjonistenes rekke.

Parat UNG gir de unge et nettverk

Så hva gjør vi i Parat UNG for å bidra til å styrke de unges innflytelse? Vi gir dem et nettverk og noen å kunne stille spørsmål til. De unge skal være

trygge på at de har noen i ryggen. Vi gir dem en arena der de kan bruke engasjementet sitt dersom de ønsker det, og et sted der det er lov å komme med innspill og ideer. Enten det er sentralt eller lokalt, treffer de andre unge i samme situasjon, som kanskje synes det er vanskelig å få en legitimitet til å uttale seg om enkelte saker.

Vi arrangerer møteplasser som årsmøte og tillitsvalgtkonferanse, i tillegg til noen mindre arrangementer. Vi bruker mye tid på å reise rundt i egen organisasjon og spre ordet om at vi finnes. Parat-medlemmer er automatisk med i Parat UNG om man er under 35 år.

En oppfordring til dere alle som enkeltindivider og ansatte på arbeidsplassene: Ta imot de yngre arbeidstakere og gi dem opplæring lokalt, så skal vi i Parat UNG sørge for å gi dem et faglig og sosialt nettverk. ■

Marte Raknerud Hoel,
leder i Parat UNG.
Foto: Vetle Daler

Grønn giv skal gi rettferdig omstilling

Parat har slått seg sammen med NHO Service og Handel for å se hvordan norske arbeidsplasser best kan møte omstillingen som er nødvendig. Resultatet ble en klimakonferanse med foredragsholdere fra inn- og utland, der den sentrale problemstillingen var hva arbeidslivet og arbeidstakere kan gjøre allerede i dag.

Av: Ulrik Øen Johnsen

Ulrik Øen Johnsen
Journalist
ulrik.oen.johnsen@parat.com

Et spørsmål som ofte kommer opp, er hva som vil skje med industri og arbeidsplasser som finnes i dag, dersom man omstiller seg fra måten disse drives på nå. Selv om det vil bli vesentlige endringer i måten arbeid utføres på i fremtiden, er mulighetene for en rettferdig omstilling og økt lønnsomhet store, ifølge eksperter Parat24 har pratet med.

Klimanøytralitet innen 2050

Europas grønne giv, først lagt frem av Europakommisjonen i 2019, er en omfattende plan for å oppnå klimanøytralitet innen 2050. Det representerer en helhetlig tilnærming til å håndtere de sammenkoblede utfordringene knyttet til klimendringer, tap av biologisk mangfold og miljøforringelse. Sentralt i denne visjonen står ideen om

Vi ser at viljen til å engasjere seg i klimaspørsmålet er sterk.

Sandrine Dixon-Declève,
leder av tankesmien The Club of Rome

– Vi ser at økt sikkerhet, velferd og medbestemmelse reduserer kostnadene på arbeidsplassene i industrien. Det styrker arbeidstakere, utvikler talenter og gir flere konkurransefortrinn, sier Sandrine Dixon-Declève, leder av tankesmien Club of Rome. Foto: Club of Rome

en rettferdig omstilling, som anerkjenner at overgangen til en grønn økonomi må være rettferdig, inkluderende og sosialt bærekraftig.

Strategien til EU legger vekt på betydningen av sosial dialog og inkludering i utformingen av overgangen. Den anerkjenner behovet for å involvere interessenter, inkludert arbeidstakere, fagforeninger, sivilsamfunnsorganisasjoner og lokale samfunn, for å sikre at deres stemmer blir hørt og deres interesser blir ivaretatt. Ved å involvere disse aktørene i beslutningsprosessen har EU som mål å bygge konsensus og utvikle politikk som tar hensyn til deres bekymringer, samtidig som det fremmer bærekraftig og inkluderende vekst.

Industry 5.0

Sandrine Dixon-Declève, er leder av tankesmien The Club of Rome. I tillegg til arbeidet hun gjør der, er hun en anerkjent samfunnsøkonom og styreleder for utvalget som har utarbeidet rapporten «Industry 5.0» for EU-parlamentet. Rapporten er et omfattende stykke arbeid som ser på helheten av industrien i Europa, med mål om en omveltende transformasjon til en grønnere og mer bærekraftig måte å drive på.

I juni snakket Dixon-Declève på klimakonferansen som Parat og NHO Service og Handel arrangerte sammen.

– De siste årene har vært en øyeåpner for veldig mange. Krisene har stått i kø, og vi ser at viljen til å engasjere seg i klimaspørsmålet er sterk. Samtidig har vi lagt opp en struktur i forsyningskjedene våre, og på mange nivåer i samfunnet, som ikke

er bærekraftig. Det vil bli et stort problem, om vi ikke tar grep i dag, sier Dixon-Declève.

Rapporten Industry 5.0 tar blant annet for seg viktigheten av en arbeidsstyrke med høy grad av medbestemmelse, og der arbeidstakernes rettigheter står sentralt som en del av fremtidens industri.

Mila Shamku er samfunnsøkonom og rådgiver. Hun arbeider med arbeidsrettigheter for ansatte i transport og luftfart i European Transport Workers' Federation (ETF). Foto: privat

Vi kan ikke skille miljøhensynet fra det sosiale ansvaret vi har for ansatte.

Mila Shamku,
policy-rådgiver
i European Transport
Workers' Federation

– Vi ser at økt sikkerhet, velferd og medbestemmelse reduserer kostnadene på arbeidsplassene i industrien. Det styrker arbeidstakere, utvikler talenter og gir flere konkurransefortrinn, sier Dixon-Declève.

Nordmenn skeptisk til klimaendringer

Seniorforsker ved Frischsenteret på UiO, Snorre Kverndokk, er samfunnsøkonom og jobber med både miljø-, ressurs- og helseøkonomi. Forskningen hans på klima spenner vidt. Den har blant annet dreid seg om utforming av klimapolitiske virkemidler, konsekvenser av virkemiddelbruk, etiske aspekter ved klimatiltak og klimaavtaler, samt kobling mellom klimapolitikk og markedene for olje- og gass.

På klimakonferansen i juni la han trykk på at klimatiltak er lønnsomme, og at kostnadene ved å gjennomføre flere av dem er vesentlig lavere enn å ikke gjøre noe.

– Vi må gjøre noe (for å redusere utslipp) i alle sektorer. Vår data viser at de fleste av tiltakene faktisk er lønnsomme å gjennomføre. Der det er mest lønnsomt å gjennomføre reduksjoner i utslipp, er i energisektorene. Det vil for eksempel være lønnsomt å investere i vind- og solenergi fremfor fossil energiproduksjon, sier Kverndokk.

Klimaskeptiske nordmenn

Kverndokk har hatt ulike roller i FNs klimapanel (IPCC). I sjette hovedrapport er han hovedforfatter i kapittel én, som gir en oversikt over de viktigste temaene som rapporten tar opp. En undersøkelse som er gjennomført av faktasjekk-

nettstedet Faktisk.no og Medborgerpanelet, viser at nordmenn faktisk er blant de mest klimaskeptiske i Europa.

– Norge er det landet i Vest-Europa med flest klimaskeptikere. Veldig overraskende, siden vi har et høyt utdanningsnivå. Det er nok en form for motstridende logikk for mange. Det dreier seg om aksept for å få gjennom budskapet. Da er rettferdig omstilling og virkemidler som ikke rammer skjevt, viktige grep vi kan ta nå, sier Kverndokk.

Han tror noe av grunnen til at så mange nordmenn ikke tror på, eller ønsker å tro på, at klimaendringer er menneskeskapte, kan skyldes at de i dag selv arbeider innenfor industri eller bransjer som kjennetegnes av å ha et høyt klimaavtrykk, som olje- og gassindustrien. Derfor mener Kverndokk at en del av nøkkelen for å få med alle på den omstillingen som nå kreves, handler om en inkluderende og gjennomførbar tilnærming.

Luftfart mot en grønnere fremtid

Mila Shamku er samfunnsøkonom og rådgiver som arbeider med arbeidsrettigheter for ansatte i transport og luftfart i European Transport Workers' Federation i Brussel. Parat har i flere år samarbeidet med paraplyorganisasjonen som organiserer fem millioner medlemmer fordelt 150 forbund rundt om i hele EU.

Hun deler Kverndokks perspektiv om at næringer med høyt klimaavtrykk har en lengre vei å gå når det gjelder motivasjon og overbevisning om klimatiltak. Shamku var tydelig i sin tale om at også luftfarten må ta større grep, dersom man skal nå EUs klimamål.

Dette setter standarden, og den gode nyheten er at vi er med på det.

Espen Barth Eide, klima- og miljøminister

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide roser Parat og NHO Service og Handels initiativ om en samlet tilnærming til klimautfordringene.
Foto: regjeringen

Selv om det vil bli vesentlige endringer i måten arbeid utføres på i fremtiden, er mulighetene for en rettferdig omstilling og økt lønnsomhet store.

– Våre forbund vil ha en grønnere luftfarts-industri. Det handler om lovgivning, om hele verdikjeden, og om å redusere utslipp. Vi kan ikke skille miljøhensynet fra det sosiale ansvaret vi har for ansatte i industriene vi representerer, mener Shamku.

Hun mener også at enkle tiltak som er gjennomførbare i dag, kan ha en stor positiv effekt på klimaavtrykket luftfarten står for.

– Noen ting er gjennomførbare nå. Det kan være å forbedre luftkvaliteten om bord for våre ansatte, å elektrifisere større deler av bakkeoperasjonene, å bytte ut mer av drivstoffet med renere og mer miljøeffektivt brensel. Listen er lang, men vårt fokus har vært å ta stilling til hva vi kan gjøre i dag, sier Shamku.

Klima- og miljøministeren roser initiativet

Veien mot en rettferdig omstilling er en pågående oppgave, men gjennom Europas grønne giv, tar EU betydelige skritt mot en mer bærekraftig og rettferdig fremtid. Ved å prioritere menneskenes og planetens behov, viser EU sin forpliktelse til å takle utfordringene i vår tid og skape en grønnere, mer rettferdig og mer velstående verden for alle.

Klima- og miljøminister, Espen Barth Eide, som også holdt innlegg på klimakonferansen, roser initiativet om at Parat som arbeidstakerorganisasjon jobber sammen med NHO Service og Handel om en praktisk og rettferdig tilnærming til klimautfordringene.

– Dette er uten sammenligning det mest ambisiøse forsøket på en systematisk omstilling av hele økonomien i verden. Dette setter standarden, og den gode nyheten er at vi er med på det.

Vurderer tiltak

Barth Eide leder et råd med parter fra arbeidslivet, som YS og NHO, hvor de aktivt vurderer tiltak for nettopp å få til en rettferdig omstilling i økonomien, med hensikt om å nå de klimamålene Norge og EU nå arbeider mot.

– Jeg synes derfor tematikken om hvordan arbeidslivet involverer seg i den enorme omstillingen vi skal gjennom de neste årene, er utrolig viktig. Vi har opprettet noe vi kaller Rådet for rettferdig omstilling, hvor hovedorganisasjonene fra arbeidslivet er med. Jeg har gleden av å lede dette utvalget, og vi ser blant annet på hvordan vi kan utnytte samarbeidet gjennom trepartssamarbeidet i Norge, sier Barth Eide. ■

– Det beste med denne jobben er det sosiale, både med kollegaer, pasienter og studenter, sier Erlend Storset.

TANNHELSESEKRETÆR ERLEND STORSET:

– KJØNN ER IKKE SÅ VIKTIG

Erlend Storset er en av svært få menn som har valgt tannhelsesekretæryrket. På odontologisk institutt ved Universitetet i Oslo er han eneste tannhelsesekretær-hane i kurven. Og det trives han godt med.

Av: Vetle Daler

Vetle Daler
Journalist
vetle.daler@parat.com

Erlend Storset

Alder: 37
Ferdigutdannet: 2013
Bosted: Oslo, opprinnelig fra Tingvoll i Møre og Romsdal
Familie: ugift, ingen barn
Interesser: klatring, prøver å lære spansk

Tannhelsesekretær-yrket er et av yrkene med lavest andel menn. Hele 97,2 prosent av landets tannhelsesekretærer er nemlig kvinner. Med andre ord – dette er et svært kvinnedominert yrke. Men det finnes heldigvis noen unntak. Som denne mannen.

Erlend Storset er utdannet tannhelsesekretær, og vi treffer ham på odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo, hvor han jobber ved spesialistklinikken for kjeveortopedi. I det ærverdige bygget i Geitmyrsveien i Oslo er han den eneste mannlige tannhelsesekretæren. Her er det imidlertid representanter fra en rekke yrker – blant dem tannleger og tannpleiere. På klinikken utdannes kjeveortopeder, og blant spesialistkandidatene er kjønnsbalansen noe annerledes.

Eneste mann på utdanningen

For Storsets del var yrkesvalget mer eller mindre tilfeldig.

– Jeg fikk jobb på et tannlegekontor etter å ha fullført videregående med studiespesialisering, og likte meg godt, forteller han.

Jobben motiverte den unge Tingvoll-mannen til å ta tannhelsesekretær-utdanning. Den tok han gjennom voksenopplæringen i hjemfylket Møre og Romsdal.

– Der var jeg den eneste mannen på kurset. Det fungerte bra, men forskjellen på meg og de andre var at alle de andre hadde unger å passe på i tillegg til studiene. Det hadde ikke jeg.

Utadvent og pratesjuk

Mange helserelaterte yrker har høy kvinneandel, og særlig høy er den for tannpleiere og tannhelsesekretærer. Hvorfor det er så stor andel kvinner i yrket, har ikke Storset noe godt svar på.

– Han er en fantastisk fyr, vi trives sammen, sier klinikk-koordinator Bardha Aliji ved spesialistklinikken for kjeve-ortopedi. Foto: Vetle Daler

– Kanskje henger det sammen med at kvinner er mer sosiale. Selv er jeg både utadventd og pratesjuk, så der glir jeg greit inn, sier han med et smil.

Han trekker også fram arbeidstid som et aspekt.

– Yrket tiltrekker seg kanskje mødre i småbarnsfasen. Vi jobber for eksempel sjelden i helger.

Går ikke så mye på kjønn

Hvor viktig er egentlig den skjeve kjønnsbalansen i yrket? Ikke så viktig, skal vi tro Storset.

– Det går ikke så mye på kjønn, det går mer på individer. De to tannlegene som jeg har jobbet med, og som på en god måte var mest direkte, var én av hvert kjønn. De var begge tydelige i sin kommunikasjon, noe jeg setter pris på, forteller Storset.

Til tross for at han ofte har vært den eneste mannlige tannhelsesekretæren, har han aldri følt seg helt alene som mann.

– Det har alltid vært noen menn å snakke med i lunsjen, for eksempel. Så jeg har alltid

KJØNNSFORDELING I UTVALGTE HELSEYRKER

TANNLEGE

61 % 39 %
kvinner menn

TANNPLEIER

97,4 % 2,6 %
kvinner menn

TANNHELSESEKRETÆR

97,2 % 2,8 %
kvinner menn

TANNTEKNIKER

52,7 % 47,3 %
kvinner menn

APOTEKTEKNIKER

95,6 % 4,4 %
kvinner menn

AUDIOGRAF

72,5 % 27,5 %
kvinner menn

ERGOTERAPEUT

88,6 % 11,4 %
kvinner menn

HELSEFAGARBEIDER

83,9 % 16,1 %
kvinner menn

LEGE

54,3 % 45,7 %
kvinner menn

PSYKOLOG

75,5 % 24,5 %
kvinner menn

SYKEPLEIER

89,6 % 10,4 %
kvinner menn

Rydding av utstyr er blant arbeidsoppgavene på klinikken.

– Det er mindre assistering under behandling her enn i vanlige klinikker, sier Erlend Storset.

– Jeg er både utadvent og pratesjuk, sier Erlend Storset.
Foto: Vetle Daler

fått litt avkobling, sier han med et smil. Men legger til:

– Jeg opplever at jeg ofte får et nært forhold til kvinnelige kollegaer, og at jeg kan snakke med dem om alt mulig. Det er ganske fint.

Kjønnskvotering har han lite tro på.

– Jeg synes ikke man bør bruke ressurser på det. Jeg mener utdanningsvalg fungerer bra i Norge. Alle har valget, og folk må velge det de synes er spennende. Hvis man gir alle like muligheter, er mye gjort, mener han.

Trives

Det er ingen tvil om at Storset trives i jobben sin ved Det odontologiske fakultet.

– Jeg pleier å si at jobben min er å gjøre jobben til tannlegen enklere. Denne klinikken er litt spe-

Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo.
Foto: Vetle Daler

siell, fordi det er spesialistkandidater som jobber her, sier han.

Blant arbeidsoppgavene er spriting av stoler, rydde på plass utstyr, innkallinger, pasientadministrasjon og bistand med foto og røntgenbilder.

– Det er mindre assistering under behandling her enn i vanlige klinikker, sier han.

Drømmen om Spania

Etter endt tannhelsesekretærutdanning jobbet Storset i ni år på en offentlig klinikk i Møre og Romsdal. Så fikk han lyst til å prøve noe nytt. Dermed søkte han seg til odontologisk institutt ved UiO for et års tid siden. Overgangen ble stor.

– Jeg trivdes godt i den gamle jobben, og jeg trives med å bo på bygda. Dette har handlet litt om å komme ut av komfortsonen og prøve noe nytt, forteller han.

Han legger ikke skjul på at det ble mye hjemlengsel i starten.

– Men nå begynner jeg å føle meg hjemme i Oslo og har ikke tenkt å flytte tilbake. Da må jeg i så fall finne et kvinnfolk som har lyst til å flytte tilbake sammen med meg.

Eller til Spania. For Storset liker ikke norsk vinter. Drømmen er å jobbe med tannhelse der klimaet er litt lunere enn i Norge.

– Jeg er glad i Spania, og driver og lærer meg å snakke spansk, forteller han.

For er det noe han liker, er det å snakke med folk.

– Det beste med denne jobben er det sosiale, både med kollegaer, pasienter og studenter. Det er kjedelig å jobbe alene. Jeg trenger litt folk rundt meg, sier Erlend Storset. ■

Odontologisk fakultet ved UiO

I 1959 ble Tannlegehøyskolen en del av Universitetet i Oslo, og fikk navnet Det odontologiske fakultet. Det er ca. 270 ansatte der, og fakultetet uteksaminerer ca. 100 kandidater i året. Det tilbys følgende studier:

- bachelor i tannpleie
- 5-årig master i odontologi (tannlege)
- spesialistutdanning i endodonti, kjeve- og ansiktsradiologi, kjeveortopedi, oral kirurgi og oral medisin, oral protetik, pedodonti, periodonti og videreutdanning i oral patologi

Parats likestilling- og mangfoldsutvalg. F.v.: Anneli Nyberg, René-Charles Gustavsen, Kari Nestaas Ruud, Para Paranthaman og Siren Somby. Foto: Trygve Bergsland

Gode tilbakemeldinger på likestillingsarbeid

Parats Likestillings- og mangfoldsutvalg møttes i september, blant annet for å evaluere gjennomføringen av Pride-arrangement i Oslo. Kari Nestaas Ruud, som leder utvalget, sier at tilbakemeldingene har vært gode.

– Det har kommet mange gode tilbakemeldinger på foredraget, og vi håper at enda flere vil være med å markere Pride sammen med YS og Parat neste gang. Utvalget ser også videre på mulighetene for lignende arrangement i alle regionene ved Pride-markeringer fremover, sier Ruud.

Parats politiske ledelse på Trøndelagsturné

Parats leder Unn Kristin Olsen og nestleder Anneli Nyberg la i august ut på turné i Trøndelag. Både i Trondheim, Orkdal, Steinkjer, Værnes og Verdal fikk de møte medlemmer og tillitsvalgte som viste dem et glimt av sin arbeidshverdag i de ulike bedriftene. I tillegg inviterte Olsen og Nyberg til medlemsmøter der innspill til Parats arbeid, nettverksbygging og sosial hygge stod i sentrum.

– Vi setter stor pris på samtalene vi har hatt med medlemmene og de tillitsvalgte, sier Parats leder Olsen.

Parats leder Unn Kristin Olsen og nestleder Anneli Nyberg, her i Trondheim. Foto: Helene Husebø

Benedicte Ryen Theigmann. Foto: Trygve Bergsland

Nyansatt i Parats serviceavdeling

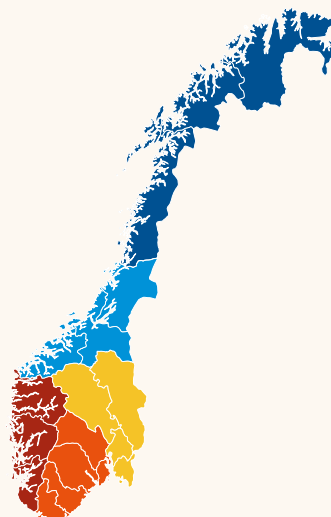
Benedicte Ryen Theigmann startet i september som konsulent i Parats serviceavdeling. Benedicte jobber i hovedsak med medlemsregister og medlemsservice, og håndterer webhenvendelser, telefoner og e-post. I tillegg har hun et særlig ansvar for Parat forsvar.

Benedicte har lang erfaring med både medlemsservice, kontingenttrekk og kursadministrasjon. Hun kommer til Parat fra Studieforbundet AOF Norge og har tidligere jobbet i Sykepleierforbundet, Apotek1 samt mange år i tolletaten.

Kunne du tenkt deg en kompetanseheving?

Som Parat-medlem har du tilgang på en mengde ressurser når det gjelder å heve din kompetanse. Gjennom både kurs, webinarer og stipendmuligheter kan du sørge for å holde deg oppdatert og relevant i arbeidslivet. Nytt i høst er Parats nettskole, som tilbyr deg digitale kurs som er enkle å gjennomføre. Mer informasjon finner du på parat.com/kompetanse.

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region nord

(Nordland, Troms og Finnmark):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet

E-post: lrh@caa.no

Åse Helen Andersen, Apotek 1 Hammerfest

E-post: aasehelande@hotmail.com

Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne

E-post: akt@brreg.no

Per-Christian Størkersen, Nordland Fylkeskommune

E-post: perst@nfk.no

Jorunn Kristin Trøen, Forsvaret, Indre Troms

E-post: jorunntroen@gmail.com

Dina Kaino, Tannklinikken i Alta, ungrepresentant

E-post: dina.kaino@tffk.no

■ RU region midt

(Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder: Morten Mørch, NTNU

E-post: morten.morch@ntnu.no

Ronny Johannessen, NAV It Forretningspartner

E-post: ronny.johannessen@nav.no

Karina Holm Johansen, distriktstannklinikken Hareid

E-post: karina.holm.johansen@mrfylke.no

Vigdis Rønningen, NTNU

E-post: vigdis.ronningen@ntnu.no

Arne Duun, NAF

E-post: arne.duun@naf.no

Håvard Indgaard Rotmo, Heia og Skjerve Bygg AS, ungrepresentant

E-post: havard@rotmo.net

■ RU region vest

(Rogaland og Vestland):

Leder: Gro Nondal Buvik, Sygnir AS

E-post: gro.buvik@sygnir.no

Erik Andreassen, Gate Gourmet, Bergen

E-post: eandreassen@gategourmet.com

Odd Bertin Eide, Sjøfartsdirektoratet, Bergen

E-post: odd.eide@sjofartsdir.no

Anett Solen, Bergen kommune, Bergen

E-post: anett.solen@bergen.kommune.no

Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad, Stavanger

E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no

Aina Helene Malja, Vestland Fylkeskommune, ungrepresentant

E-post: ainahelene@hotmail.com

■ RU region Sør

(Agder, Vestfold og Telemark):

Leder: Sissel Eilefstjøn, Skatteetaten

E-post: sissel.eilefstjonn@skatteetaten.no

Anne Britt Skomedal, Vitusapotek Vestre Torv

E-post: annebritt1962@hotmail.com

Cecilie Holt, NAV Larvik

E-post: cecilie.holt@nav.no

Anne Lise Olsen, VAF tannhelse

E-post: anne.lise.olsen@agderfk.no

Knut Agnar Bøstein, Redgo Norway AS, Larvik

E-post: knut.boestein@falck.com

Lise-Marie Midlang, Ung representant

E-post: lisemarie.midlang@gmail.com

■ RU region øst

(Innlandet, Oslo og Viken):

Leder: Anja P. Ahlstrøm, NIBIO

E-post: anja.Ahlstrom@nibio.no

Nestleder: Ronny Kjønso, Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no

Rigmor Christensen, Forsvaret

E-post: Richristensen@mil.no

Lene Nordrum, Tekna - teknisk - naturvitenskaplige forening

E-post: Lene.Nordrum@tekna.no

Erik Olerud, Jungheinrich AG

E-post: erik.olerud@jungheinrich.no

Idar Nettet Gundersen, NAV Drammen, Ungrepresentant

E-post: idar.nettet.gundersen@nav.no

Benedicte
Forhandler

Thore Selstad Halvorsen
Forhandler

Anders B. Lindstrøm
Leder juridisk avd.
Advokat

Hva kan jeg kreve i lokale forhandlinger?

Jeg er tillitsvalgt og jobber i en industribedrift. Hva kan vi kreve i lokale forhandlinger i år?

Sara

Svar: Dette vil avhenge av hvordan den økonomiske situasjonen i din bedrift er. Utgangspunktet er den økonomiske rammen på 5,2 prosent fra oppgjøret i Industriooverenskomsten. I denne rammen ligger kostnadene for tariff tilleggene (generelle tillegg og lavlønns tillegg) med 2,1 prosent, overhenget på 1,4 prosent og 1,7 prosent i forventet glidning (lokale lønns tillegg og så videre).

Vær oppmerksom på at rammen ikke er et gulv eller et tak, bare en pekepinn. Går det bra med bedriften du jobber i, kan du kreve mer enn rammen, men går det dårlig, kan det være man må legge seg under. For å avgjøre hvordan den økonomiske situasjonen er i din bedrift bruker vi det som kalles de fire kriterier (produktivitet, konkurranseevne, økonomi og fremtidsutsikter). I de fleste tariffavtaler er det disse kriteriene man skal ta utgangspunkt i ved lokale forhandlinger.

Parat arrangerer også ulike kurs som kan være relevant for deg som tillitsvalgt, deriblant kurs i forhandlingsteknikk, lokale lønnsforhandlinger eller økonomiforståelse.

Benedicte

Fri for studier

Jeg har et spørsmål om studiepermisjon. Det studiet jeg er i gang med, er et deltidsstudium. Det er i hovedsak fjernundervisning (to til tre timers varighet) én dag i uken. I tillegg er det noen få fysiske samlinger i løpet av semesteret. Hva har jeg krav på her? Kan arbeidsgiver kreve at jeg tar permisjon uten lønn hele dagen, selv om jeg bare trenger fri i kun tre timer den dagen?

Richard

Svar: Retten til utdanningspermisjon finner vi beskrevet i arbeidsmiljøloven § 12-11. Vi legger til grunn at du oppfyller vilkårene der. Det følger av loven at du også har krav på delvis permisjon. Spørsmålet blir hva som ligger i dette begrepet. I tillegg finnes det en begrensning som sier at permisjonen ikke kan kreves når det vil være til «hinder for arbeidsgivers forsvarlige planlegging av drift og personaldisponeringer».

I spørsmålet kommer det ikke frem hvilken jobb du har. Loven er en begrensning i arbeidsgivers styringsrett, slik at det er arbeidsgiver som må vise hvordan en eventuell permisjon på noen timer vil være et «hinder» etter loven.

Her kan det nok være forskjeller på en som jobber som saksbehandler, og andre som jobber skift/turnus, eller som må fysisk erstattes av en vikar på jobben. Det vil trolig være betydelig vanskeligere for en arbeidsgiver å få en erstatting for 3 timer, enn for en hel dag. Det kan eventuelt bety at du må godta permisjon for hele dagen. Vi anbefaler alle å ta kontakt med arbeidsgiver så tidlig som mulig for å avklare hvilke muligheter som finnes på arbeidsplassen.

Thore

Har ikke råd til å utbetale feriepenger

Jeg var ansatt i et rådgivningsselskap fram til februar i år, og fikk et sluttoppgjør med lønnen jeg hadde til gode. Jeg oppdaget imidlertid at opptjente feriepenger på totalt 18 000 kroner ikke var med i oppgjøret, slik det burde ha vært. Jeg har purret min tidligere arbeidsgiver både på e-post og telefon, og han svarer at selskapet ikke har råd til å betale ut pengene ennå. Jeg er nå redd for at jeg aldri vil få pengene. Hva kan jeg gjøre for å få feriepengene utbetalt?

Knut

Svar: Dersom en arbeidsgiver ikke har evne å betale ut lønn (insolvens) som en arbeidstaker har til gode, kan det være nødvendig å begjære arbeidsgiver konkurs for å få kravet dekket. Dette kan arbeidstakere gjøre uten å risikere noe økonomisk i form av sikkerhetsstillelse, slik andre kreditorer må gjøre.

Fremgangsgangsmåten for å begjære konkurs følger av konkursloven § 63, og er forholdsvis enkel. Arbeidstaker må først sende såkalt *påkrav* (krav om utbetaling), som bevis for at pengene er krevet, med en frist på én til to uker. Betaler ikke arbeidsgiver, må det tidligst fire uker senere sendes *konkursvarsel* (betalingsopfordring) til forkynnelse via hovedstevnevitnet (et stevnevitne er tjenestemann som forkynner, for eksempel lensmannen). Betaler ikke arbeidsgiver, vil arbeidstaker måtte fremsette konkursbegjæring innen to uker etter at betalingsfristen har gått ut.

Denne prosessen kan fremstå som vanskelig, men Parats juridiske avdeling bistår medlemmene dersom det er behov for det. Parats erfaring er at arbeidsgivere ofte betaler når konkursvarsel er forkynt, for å unngå å bli begjært konkurs.

Anders

Sykemelding og oppsigelse

Jeg har vært sykemeldt i ett år, og har nå gått over på arbeidsavklaringspenger. Arbeidsgiveren min har flere ganger i det siste vært på meg og sagt at jeg må si opp stillingen min nå dersom jeg ikke klarer å komme tilbake innen kort tid. Må jeg det?

Petra

Svar: Dersom man ikke klarer å komme tilbake i full jobb etter at sykepermisjonen er ferdig, er man ikke lenger vernet mot oppsigelse. Dette vernet gjelder nemlig bare de første 12 månedene, jf. arbeidsmiljøloven § 15-8. Arbeidsgiver har imidlertid fortsatt plikt til å forsøke å tilrettelegge i tråd med arbeidsmiljøloven § 4-6, slik at du skal kunne klare å beholde jobben. Men dersom du til tross for tilrettelegging ikke klarer å jobbe, så kan arbeidsgiver ha saklig grunn til oppsigelse, jf. arbeidsmiljøloven § 15-7.

Du har imidlertid ingen plikt til si opp selv, og kan nekte å gjøre det.

Dersom arbeidsgiver ønsker å fjerne deg, må de i så fall selv benytte hjemmelen de har til å si deg opp.

Annbjörg

Masete sjef under sykemelding

Jeg har vært sykmeldt en stund på grunn av smerter i hoften, og jeg har en sjef som jeg mener går over grensen med tanke på å ringe meg for å spørre hvordan det går. Han spør om prognoser for når jeg kan komme tilbake, og om jeg kan komme tilbake fortære om de tilrettelegger. Jeg syns dette er påtrengende. Er dette egentlig greit, og må jeg egentlig fortelle han hva jeg er sykmeldt for?

Kim

Svar: Ja, det er greit at sjefen ringer deg. Du er ikke sykemeldt fra å prate med arbeidsgiver, men fra arbeidsoppgavene dine. Arbeidsgiver har en lovfestet plikt til å følge opp sykmeldte arbeidstakere.

Du har på din side en plikt til å medvirke, noe som innebærer å at du for eksempel må svare på hva du kan, og ikke kan, gjøre av arbeid fremover. Du har ingen plikt til å meddele diagnose. Ofte vil det likevel være hensiktsmessig å gjøre dette, slik at arbeidsgiver skal kunne få forståelse for situasjonen, og tilpasse tilretteleggingen best mulig.

Maren

Fjerne arven

Min far, Albert, døde for ni år siden. For tre uker siden la min mor, Elsa, inn årene for godt, dessverre, bare 79 år. Jeg og min søster, Michelle, ble helt slått ut. Vår mor sto oss nær. Og for noen år siden døde vår bror, Roger, av en overdose sovemedisin. Han etterlot seg en sønn som nå er tolv år. Barnemoren etablerte seg på nytt da denne sønnen, Kalle, var seks år. Vi har forstått det slik at stefaren skulle adoptere Kalle, men at denne prosessen aldri ble fullbyrdet da Roger ikke ville akseptere en slik løsning. Vi tror ikke at han er adoptert. Men siden han nesten ble adoptert, ønsker vi ikke at sønnen skal arve sin bestemor. Hun hadde heller ingen kontakt med Kalle. Vi ønsker derfor at arven etter våre foreldre bare skal deles mellom meg og min søster. Vi begge trenger pengene til å betale kredittkortgjeld m.m. Tror Parat at det vil gå, vil moren til Kalle akseptere en slik løsning?

Børre

Svar: Dersom det kan bevises at Kalle er adoptert av stefaren, vil han ikke lenger være arving etter sin bestemor. Er han ikke adoptert, vil han være arving etter Elsa. Forutsettes det siste, skal alt som din mor har etterlatt seg, deles i tre like store deler. Kalle skal ha en tredjedel, mens du og din søster må dele to tredjedeler. Har dere et ønske om at dødsboet skal skiftes privat, bør dere nok få til en slik løsning, som trolig vil bli akseptert av moren til Kalle.

Dersom dere likevel velger å se bort fra Kalle som arving, vil dette fort kunne føre til at det blir krevet offentlig skifte, og det blir dyrt og kan ta lang tid. Jeg vil tilråde et privat skifte der alle tre får like mye.

Thore

Annbjörg Nærdal
Advokat

Maren Hestenes Merli
Advokat

Thore Eithun Helland
Advokat

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergslund@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

							DRO	STREV	FØLJE- TONG	▼	UTE- LUKKE
						TAS			STAKE		
						SKIPS- EIERE					
						IKKE		MUMIE			
						GITTER		GREP			
FOR- DELE	▼	AMORIN	LEV- NING	BEGAV- ELSE	▼	GRAN- NE	GASS				DEMPE
							LO- SLITT				
TOPP- RESULTAT											
DRILLE											
▶				↙				◀	FOR- GREN- INGER	LITT DELTA	
JAPANSK KONSNERN								HYLLER			
OVER- SKUDD								SPRENGE			
▶						UNDER- SØKE					
						HUSKE					
KONGE		FE- HODET	VERN KATTE- DYR			KORT- SPILL- BOT			UTE AV SEG		= SPANIA
▶						INNSATS					TRA- FIKKEN
						BÅT- BYGGER					
FRIER	PRON. REGNE			↘			→		?	VRIDD	
ELV				ENGELSK AVSLAG		AVSLAG			BEVITNE		
				SEKRE- TÆR		SMÅK- FULLT			SIMPEL		
SKJULT								KV. - NAVN			
								LUKTE			
STOKK						LYD- RETT					
JORD- BRUKS- MARK						FASE					
▶								FLANKE			
OPP- HØRT					ART.		EKSPE- DERT				

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nummer. 2 – 2023 er:
«BLÅ TONER I SOMMERSOL» Den heldige vinneren er: **Britt Vik**, fra Bodø.
 Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: 3. november 2023.

Vi trekker én vinner hver gang.
 Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til **trygve.bergslund@parat.com**
 eller ordinær post til: **Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo**

Løsning:

Navn:

Adresse:

Sudoku

9	2		8	7	1	6	4	3
6		7	5	9	4	1	8	2
4		1	6			9		7
	7		1	4		8	2	
				6		5	3	4
			9	5	8	7	1	6
	6		4				9	
1			3			2	7	5
2		3	7	1			6	

Lett

		3	1					
			4	5				
	4	2	7			6	3	1
4				1	7	8		3
2	7	1	8				6	4
	6			2		5		7
		6				1	5	2
9		5					7	6
	2		5	7				9

Middels

		1	5				6	4
	4		1		3			2
		2	9					
4	7				8			
	6						4	3
				2				
		6			4		1	9
3		4						
			8	7				

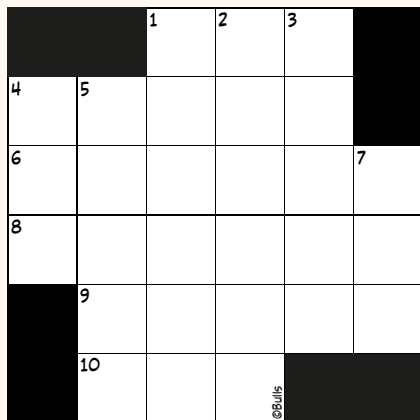
Vanskelig

**HUSK Å MERKE E-POSTEN/
 KONVOLUTTEN «KRYSSORD 3/2023».**
 Husk også å skrive på ditt eget navn og
 adresse.

Premie: Horizon,
 alpaka-pledd av
 50 prosent alpakaull,
 40 prosent fåreull og
 10 prosent mikrofiber.
 Pleddet er Fair Trade-
 sertifisert. Målene er
 130x200 centimeter
 (se foto).

Mini kryssord

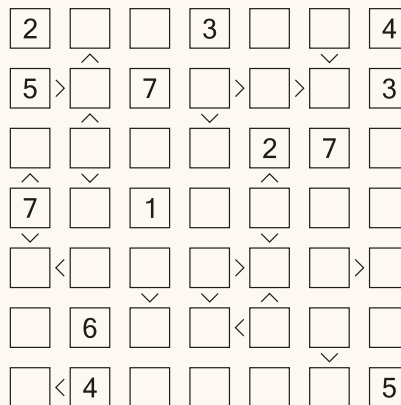
Vannrett

1. Bibelnavn
4. Slektningene
6. Asiatisk hovedstad
8. Amoriner
9. Anfallene
10. Fleip

Loddrett

1. Kunstmaler
2. Enhet
3. Avis
4. Eldre rommål
5. Bløffe
7. En Kalvø

Futoshiki

Målet er å plassere tallene fra 1 til 7 i alle rader og kolonner. Noen tall er allerede fylt inn. Større enn, eller mindre enn tegnene (>2, og 1<7. Disse reglene må respekteres når rutenettet skal fylles ut.

Kryss og tvers

Finn alle ordene. Ordene kan stå vannrett, loddrett eller diagonalt, og kan ofte stå skrevet baklengs.

1. ALTHORNET
2. BANTAM
3. BELMER
4. BETVUNGET
5. BOTSWANA
6. DOKTORENE
7. DUVE
8. ELKRAFTTEKNIKER
9. ENERGIINGENIØR
10. FRIFINNE
11. HYPNOSE
12. INNGREP
13. MASKIN
14. REVELJE
15. SKAUGUM
16. STANK
17. STÅLORM
18. SVILLE
19. VEDOVN
20. VIRGINIA

PARATS TRENINGSSIDE MED HJERNETRIM

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av et Horizon, alpaka-pledd av 50 prosent alpakaull, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

FRIST FOR Å SENDE INN LØSNINGEN ER 3. NOVEMBER 2023.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve. bergsland@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. **Husk å merke e-posten/konvoluttene «Hjernetrim 3/2023»** og påfør eget navn, adresse og telefonnummer. Vinneren av hjernetrim i 2/2023 er **Elin Sunde**, fra Tingvatn.

Ordplunder

Bokstavene i ordet under har blandet seg litt. Kan du finne fram til riktig ord ved å plassere bokstavene i riktig rekkefølge i de hvite feltene?

Den grå teksten på siden gir deg noen hint. Skjul teksten om du ikke vil ha hjelp.

FYLL INN ORDET:

NOEN SMÅ HINT

- Ordet starter med bokstaven P
- Ytterplagget
- Regnes ofte som en luksus-gjenstand

En hyllest til gullet vårt – de tillitsvalgte

I år er det dere tillitsvalgte som får ekstra oppmerksomhet hos oss i Parat. Dere er vår viktigste ressurs, og i år har vi dere også som flaggsak. Så her kommer en hyllest til deg som allerede er tillitsvalgt, og til deg som er medlem, som kanskje en dag vil bli tillitsvalgt.

Unn Kristin Olsen
Foto: Vette Daler.

Tillitsvalgte har en unik rolle i Parat, og utgjør en forskjell hver dag.

Unn Kristin Olsen

De aller fleste av våre tillitsvalgte utøver tillitsvervet sitt i tillegg til en fulltidsjobb. Kvelder og helger må brukes for å forberede møter og forhandlinger. Dere er våre helter!

Dere er som psykologer, som lytter til medlemmenes bekymringer og utfordringer på arbeidsplassen og gir råd og støtte. Dere er som lovgivere, som sørger for at arbeidsgiverne følger avtaleverk og lover, og at vi som medlemmer får det vi har krav på.

Dere er utfordrere, som tør å ta opp vanskelige saker og gir medlemmene en stemme på arbeidsplassen. Dere er forhandlere, som sørger for at vi får det beste ut av arbeidsforholdene våre. Tusen takk for all tiden og innsatsen dere legger ned for Parats medlemmer, dere er virkelig verdsatt!

En av de største utfordringene for tillitsvalgte kan være å balansere arbeidet som tillitsvalgt med sitt eget arbeid. Andre utfordringer kan inkludere å måtte stå opp mot ledelsen, håndtere konflikter, og sørge for riktig mengde informasjon til medlemmene. Det kan dessuten være utfordrende å kommunisere effektivt med ledelsen og medlemmene, hver for seg. Du som tillitsvalgt er ansvarlig for å sørge for at de forstår hverandres synspunkter og behov.

Det kan være utfordrende og vanskelig å være tillitsvalgt. Men dere skal vite at vi i Parat ser den jobben dere gjør, og at vi ikke tar dere tillitsvalgte som en selvfølge. Dere er verdsatt og respektert.

Heldigvis er det flest positive sider ved å være tillitsvalgt. En av de største fordelene er å kunne hjelpe medlemmene og sørge for at deres rettig-

heter blir ivaretatt. Som tillitsvalgt har du også muligheten til å påvirke arbeidsplassens kultur og arbeidsmiljø på en positiv måte. Tillitsvalgte er også med på å utvikle og forbedre arbeidsplassens avtaleverk, og påvirke beslutningstakingen på arbeidsplassen. Du får muligheten til å representere arbeidstakere i forhandlinger om lønn og vilkår, samtidig som du får være en del av et større nettverk.

Ved å være tillitsvalgt øker du også din egen kompetanse. Det er en god mulighet til å utvikle personlige ferdigheter, som for eksempel ledelse, kommunikasjon og forhandlingsevner. Dessuten kan det være en god vei til å styrke sin egen faglige kompetanse og gi en bedre forståelse av arbeidstakeres rettigheter og arbeidsmiljø. Du må lære å håndtere konflikter og samarbeide med mennesker med ulike synspunkter og behov, og du utvikler en dypere innsikt i arbeidsmiljøet og arbeidsforholdene på arbeidsplassen.

Hver eneste én av dere tillitsvalgte har en unik rolle i vår organisasjon, og dere utgjør en forskjell hver dag. Jeg håper dere er stolte av det dere gjør. Jeg er stolt av dere. Dere bidrar til å gjøre Parat til den suksessen vi er.

Så kjære medlem – oppsøk din tillitsvalgte, og si at du setter pris på den jobben som gjøres for deg, og for felleskapet.

UK.Olsen

Unn Kristin Olsen, Leder i Parat
Facebook: facebook.com/UnnKristinOlsenParatYS

T-skjorter med Parat-design

Parat tilbyr nå t-skjorter med åtte nye motiver, som har fagorganisering og trygghet som grunnlag.

Medlemmer og tillitsvalgte kan nå bestille t-skjortene, og mange andre Parat-artikler, i parat.shop.idegroup.no, og betaler kun vår innkjøpspris.

T-shirt i økologisk bomull med 8 forskjellige motiver, leveres i dame- og herrestørrelse.

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Parat får du et av
Norges beste billån, med rente fra 6,5 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 8,19 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.000,- Tot. Kr 182.046,-